

Nagy Réka

**Egy élet a kéziratok tükrében.
Az autobiográfia és a biográfia használata
a szilágysági Szabó Miklós életében¹**

Volt egy földműves szilágysági ember a 20. században, akinek életében az írás fontos szerepet töltött be. A század nagy történelmi eseményeit megélt Szabó Miklós (1907–1982) a hagyományos gazdálkodás minden terhe és nehézsége mellett nagy gonddal és tudatossággal írta és rendezte több száz oldalát kitevő kéziratait. Megélt társadalmi helyzete által nem elvárt tevékenysége egy tudatos életstratégia részét képezte, melynek háttérében dominánsan személyes indítékok álltak.

Annak háttérében, hogy Szabó Miklós kéziratossága hagyatéka találkozott egy kutatói szándékkal, egy kutatás fókuszába került, más célkitűzések állnak, mint a személy és munkásságának megismertetése, ugyanakkor nem mellőzhető láttatni a vizsgált személyt, kéziratait a maguk elsődleges kontextusában, felfedni kéziratossága munkák létrejöttének motivációit és funkcióit. Jelen tanulmány a vizsgált személy biográfiájának és kéziratossága hagyatékának az ismertetését követően az autobiográfia-írás indítékait, a biográfikus tudás sajátosságait kívánja megragadni.

A mindennapok hősei a társadalomkutatás gyakorlatában

A társadalomkutatások eredményeit közlétező publikációkban az utóbbi időszakban egy hangsúlyeltolódás figyelhető meg. A kutatások egyre nagyobb figyelmet fordítanak a mindennapok világára, a mindennapok hőseire. Az érdeklődés háttérében a tömegek, a hétköznapok világának a

¹ A tanulmány az Európai Unió által finanszírozott POSDRU/88/1.5/S/60185 számú doktori program keretében készült.

megismerése, a társadalmi gyakorlatok működésének széleskörűbb megértése áll.² A mindennapok világához való hozzáférés talán leghatékonyabb módját az egyes személyek életének, életpályájának a megismerése és vizsgálata jelenti. A kutató szándéka ezen a ponton találkozik az egyéniségkutatás módszerével, amelynek a néprajztudományban távolabbra tekintő hagyománya van, s amely módszer alkalmazása egyik meghatározó sajátosságát jelentette az utóbbi években a kolozsvári Magyar Néprajz és Antropológiai Tanszék keretében megvalósított kutatásoknak.³

Az egyéniségkutatás módszerének az alkalmazása feltételezi az élettörténeti módszer egyidejű alkalmazását.⁴ A személy életpályájának vizsgálatakor fontos annak tudatosítása, hogy egy élet eseményei a róla szóló írott és orális történeteken, tárgyi és vizuális dokumentumokon, az egyéni életpálya reprezentációin keresztül ragadhatók meg. A narrativitás problémája a konkrét személyekre koncentráló vizsgálatok esetében is felvetődik, hiszen nem csupán az önazonosságát meghatározó személy fogalmazza meg és alkotja újra szükségszerűen saját élettörténetét, hanem az individuumra koncentráló kutatás is történetekkel, élettörténetekkel dolgozik, s hozza létre a maga tudományos narratíváját. A társadalomtudományi kutatások számára fontos a narrativitás problémájának tudatosítása, ugyanakkor csak ezeken a történeteken keresztül tud betekintést nyerni egy kultúrába, egy vizsgálat tárgyát képező személy életébe. A személy biográfiája, illetve autobiográfiája olyan alakzatot jelent, „amelyben a társadalomban elfoglalt pozíció, a mindennapi életben állandósított konfliktushelyzetek és biztonságérzet jelenítődik meg.” (Keszeg 2005: 20)

Különösen írott források esetében jelent izgalmas kihívást a kéziratokat létrehozó személy megszólaltatása, főleg olyan esetben, amikor az egy olyan

² A *mindennapi élet* mint fogalom és kutatási probléma kapcsolatában lásd Niedermüller 1981: 192–219, Frykman 1989: 68–79, Gyáni 1997: 151–161.

³ A kutatások eredményeként születtek azok a tanulmánykötetek és forrásközlések, amelyek egy-egy személy életére, tevékenységére koncentrálnak. A népi kultúrában speciális tudással rendelkező egyéniségeket mutatnak fel a *Specialisták. Életpályák és élettörténetek* kötet tanulmányai. Keszeg Vilmos (szerk.) 2005. A *Néptanítók. Életpályák és élettörténetek* kötet tanulmányai tanítói élettörténeteket és ezek sajátosságait vizsgálják. Oszváth Imola (szerk.) 2008. Az *Emberek és kontextusok* sorozatban megjelent kötetek forrásközlései szintén konkrét személyek életpályájára és munkásságára fókuszálnak (András 2008, Berekméri 2008, Bálint–Kovács–Balázsi 2009, Kiss 2010).

⁴ Az életpálya és élettörténet gazdag szakirodalmából lásd Mandelbaum 1982: 29–46, Niedermüller 1988: 376–389, Tengelyi 1998.

társadalmi csoport hangját képviseli, jelen esetben a parasztságét, amelynek történetéhez, mindennapjaihoz kevés forrás enged hozzáférést. A populáris írásbeliség termékei jelentenek egy olyan forráscsoportot, amelyek kiegészíthetik, pótolhatják a mindennapok világára vonatkozó ismeretek körét. Ezen források dokumentumértéke ellenére fontos annak tudatosítása, hogy az írott szövegek mögött személyek állnak, akik íráshasználati szokásokkal és habitusokkal rendelkeznek, írott szövegeik létrejöttüket meghatározó társadalmi és kulturális kontextusba ágyazódnak.⁵

Szabó Miklós életpályájára és kézirataira fókuszáló kutatás a személy biográfiájának kontextusában kísérli meg láttatni egy ember életét, terveit, lehetőségeit, alkotási gyakorlatának sajátosságait, az írásnak az életében betöltött funkcióit.

Szabó Miklós biográfiája és kéziratai

Szabó Miklós Szilágybagoson született 1907. május 17-én, földműves családban. Édesapja Szabó Zsigmond (1874–1942), édesanyja Ősz Eszter (1888–1967). A család nyolc gyermeke közül a második volt. Már ötéves korában megtanult olvasni két évvel idősebb bátyjától. Gyermekeveit az I. világháború által előidézett körülmények határozták meg. Emlékezetében elevenen rögzült az a nyári éjszaka (1914. július 31.), amikor mozgósították a településen a hadköteles férfiakat. Édesapja is részt vett a háborúban, ahonnan 1918 őszén tért vissza. Távollétében gyermekeire és feleségére hárult a gazdasággal járó feladatok minden terhe. Szabó Miklós diákévei erre az időszakra estek. Élettörténeti írásában büszkén emlékszik vissza arra, hogy gyermekként ő olvasta fel az újságból a háborús híreket az otthon maradt időseknek. 1919-ben végezte el a hat elemit, jelessel. Szülei számoltak taníttatásával, azonban az impériumváltozás következtében megváltozott viszonyok ezt nem tették lehetővé. Jelképes időpont maradt számára az a nagypénteki nap (1919. április 18.), amikor a faluba bevonultak a román katonák. Ehhez az időponthoz köthető tanulmányi terveinek a megíúsulása. *Sorsom, az erdélyi szegény fiúk sorsa, / Akik*

⁵ Az alfabetizáció történetét, az írásnak a populáris kultúrában betöltött szerepét, az írás szokásait és kontextusait Keszeg Vilmos vizsgálta és összegezte *Alfabetizáció, írásszokások, populáris írásbeliség* című munkájában (Keszeg 2008).

itten éltünk kisebbségi sorsban. – írja *Önéletrajzában*. 1929–1930 között katonai szolgálatot teljesített a román hadseregben, Constanțan a 13-as tüzérezredben. 1934-ben feleségül vette Nagy Máriát, a falu egyik jómódú családjának lányát. Házasságukból gyermek nem született. 1935-ben Szilágysomlyón, 1937-ben Szilágynagyfaluban vett részt az Erdélyi Gazdasági Egylet (EGE) által szervezett gazdatanfolyamon. 1938-ban telkes házat vásárolt és önálló gazdálkodásba kezdett előbb 4 hektár, majd 7 hektár területen.

Szilágybagosra 1940. szeptember 8-án érkeznek meg azok a magyar katonák, akik egy új világ reményét jelentették a falu lakói számára. Ezekben az években felpezsdül a falu élete, amelyben Szabó Miklós is aktív szerepet vállal. A gyakori ünnepi alkalmak megszólalási lehetőséget biztosítottak számára, ahol saját szerzeményű verseivel lépett a közönség elé. Verssel köszöntötte a faluba érkező magyar katonákat, verssel emelte a falu ünnepi hangulatát, amikor hősi emlékművet és országzászlót avattak (1942. szeptember 27.) Két évig a szilágysomlyói gabonaelosztó központban dolgozott, ahonnan 1944-ben katonai szolgálatra hívták be. Nyíregyháza, Tokaj, Hegyeshalom, Nagykanizsa állomásait érintve, 1945. március 29-én Szombathelyen több társával együtt orosz fogágba esett. 1945. május 17-én érkezett meg Sztálingrádba, ahonnan háromévi megerőltetett munkát és megaláztatást követően 1948. május 17-én szabadult. Hazatérte után folytatta a gazdálkodó életformát és immár presbiterként, tevékenyen vett részt a falu egyházi és közösségi életében. Közösségével szembeni ragaszkodását és feladatvállalást jelzik azok több száz oldalt kitevő kéziratok, amelyben a falu és az egyház történetét örökítette meg. Tette mindezt egy olyan időszakban, amikor a kötelező beszolgáltatások és az időjárás viszontagságai nehezítették a földművesek mindennapjait. A kollektivizálási hullám Szabó Miklós gazdaságát sem kerülte el. 1959. szeptember 10-én jegyezték be nevét a kollektív gazdaság tagjai közé. 1962-től, nyolc éven keresztül töltötte be a kollektív gazdaság szőlészetének és gyümölcsösének felelőse tiszteit. Nyugdíjba vonulását követően is vállalt jövedelemkiegészítő mezőgazdasági munkát, viszont idejének jelentős részét kéziratainak, verseinek gondozásával, olvasással töltötte ki. 1971–1972 között a *Falvak Dolgozó Népe* által meghirdetett *Tud, aki tanul!* gazdasági tanfolyamának és vetélkedőjének részvevője és díjazottja. 1979. április 1-jén a román televízió magyar nyelvű adása számára készítettek vele felvételt, amelyet 1979. április 9-én sugároztak. 1982. szeptemberében

halt meg szülőfalujában. Sírfeliratával emléket állított munkásságának: *Itt nyugszik Szabó Miklós / szül. 1907 V. hó 17 / MH. 1982 / bárha megszűnt is az élet / Verseimben tovább élek / B.P.*

Az írás jelentette számára azt a kifejezési formát, amelyben feldolgozta, kifejezésre jutatta életének sorsfordító eseményeit. A földművelő életforma mellett helyet és időt szentelt az írásnak, az olvasásnak, az önképzésnek, a falu történelmére vonatkozó dokumentumok gyűjtésének. Lakásában kiemelt helyük volt a könyveknek, amelyekről pontos kimutatást készített. Rendszeres megrendelője volt az *Utunknak* és a *Falvak Dolgozó Népe*nek. Ismereteit autodidakta módon gazdagította nagy szorgalommal és erőfeszítéssel. Szorgalmas önképzéssel olyan tudásra tett szert, amelyre szűkebb közössége igényt tartott. Nem csupán gazdálkodásra vonatkozó ismereteivel emelkedett ki társai közül, hanem gyakorlott írás- és számolási készségével is. Kérvények, szerződések megfogalmazását, földmérést, fejfafaragást, sírfeliratok írását végezte el. Nagyon terjedelmes és változatos az a szövegtörzskorpusz, amelyet kézirat formájában maga után hagyott.⁶ Elsősorban verseket írt, sajátos költői szerepértelmezést alakított ki és forgalmazott, de helytörténeti, egyháztörténeti munka megírását is felvállalta. Írásai dokumentálják személyes életének eseményei mellett szűkebb közösségének meghatározó történéseit. Verset írt az országzászló avatására, a villany bevezetésére, a kultúrotthon avatására, az Apollo légénységének holdraszállásakor, a kollektív gazdaság istállójának felavatására, az irodalom nagyjainak évfordulójára, az olajosztásról, felesége betegségéről, oldalbordatöréséről. A leghétköznapibb eseményektől a legmagasztosabb pillanatok megragadásáig a verses formát használta. Önmagát *parasztköltő*ként, *versfaragó*ként határozta meg.

Szabó Miklós autobiográfiája

Biográfia, autobiográfia írása és használata társadalmi gyakorlat részét képezi (Keszeg 2007: 151). Az élettörténet megírásának, elmesélésének minden esetben tétje van, jelentősséggel bír a személy életében. Az önmagát megteremtésének elengedhetetlen feltétele az élettörténet fo-

⁶ Kéziratainak jegyzékét a tanulmány melléklete tartalmazza.

lyamatos implicit vagy explicit megalkotása, „...az identitás lényegében nem más, mint folyamatosan újraszervezett élettörténet.” (László 1999: 112). Az élettörténet narratív természetének a felismerése és tudatosítása, az életpálya és élettörténet közötti különbségtéves (Niedermüller 1988: 376–389) fontos módszertani lépéseket eredményez, meghatározza az individuumba koncentrálnó kutatás munkamenetét. A vizsgált élettörténet minden esetben egy strukturált egész, narratív technikák és stratégiák által szerveződik, az egyén történetyszerkesztési és -elbeszélési kompetenciáinak függvénye. Míg a megélt élet eseményei között a koherencia hiányának a tapasztalata érvényesül, addig az élet történetének a megalkotása rendet, jelentéseket, viszonyokat visz az élet eseményei közé. „Az elbeszélések koherenciát teremtenek az események folyamatában, a benne zajló eseményekből olyan egészet formálnak, melynek van eleje, közepe és vége, tartós identitással rendelkező jellemek és személyiségek köré rendezik azokat, beszámolnak problémákról, válságokról és fordulatokról, hogy azután megnyugtató megoldások és döntések irányába vezesse azokat.” (Carr 1999: 71).

1. Szabó Miklós élete során több alkalommal írta meg élettörténetét. Hátrahagyott autobiográfiái szemléletesen tükrözik az identitás narratív és helyzetfüggő természetét. Számára, a *betolakodó írókra*⁷ általánosan jellemzően, a saját élet jelentette a legkézenfekvőbb alkotási témát. Életének különböző időszakaiban írt autobiográfiái és a hozzá fűzött utólagos megjegyzések szemléletesen dokumentálják költői, saját megnevezését használva, *verssfaragói* önmeghatározásának formálódását.

Első önéletrajzát születésnapján, 1942. május 17-én verses formában írta meg. Ekkor harmincöt éves. Kérdésként adódik, hogy mi indokolta saját életével szembeni számvetését ebben az életkorban? Az élettörténet megírására általában idős korban, az élet végéhez közeledve kerül sor, a múlt eseményei iránti fogékonyság, az emlékezés az időskor sajátja (Halbwachs 1925: 143–144). Szabó Miklós élettörténetének a megírását személyes életének eseményei indokolhatták. Ebben az időszakban

⁷ A fogalmat Pierre Bourdieu tőkeelméletére alapozva Martyn Lyons használja a munkásírók azon csoportjára, akik szegényes képzési tőkék ellenére írói feladatokat vállaltak fel (Lyons 2001: 927–946). A *betolakodó író* fogalmát használja Keszeg Vilmos is könyvének népi verselőket ismertető fejezetében (Keszeg 2008: 249–282).

Szilágyosmlyón dolgozik a Futura Rt.⁸ raktárnokaként. *Önéletrajzából* és a visszaemlékezésekből kiindulva túl van egy súlyos családi konfliktuson, amelyre verseiben csak rejtett utalást tesz, de a lokális közösség emlékezetében életének ez a cselekedete rögzült a legerőteljesebben. Házasságát kudarcként élte meg. Feleségében nem talált megértő társra. Gyermeük nem született. Ez az élethelyzet indokolhatta, hogy egy rövid időre élettársi kapcsolatban élt egy másik asszonnyal. Testvérei és a lokális közösség nyomására visszaköltözött feleségéhez, akivel élete végéig együtt élt. A falutól távoli városi környezet lehetőséget teremthetett számára addigi életével szembeni számvetésre. Mindezt fokozhatta a háború rettenete, amelynek eseményeiről a regionális központot jelentő városban folyamatosan értesülhetett, koncentráltabban érthették a háborús időszak pusztításának élményei. Erre utal *Önéletrajzának* az a hosszabb szövegegysége, amelyben a történelmi eseménnyel szembeni reakcióját örököltette meg. *Önéletrajzának* végleges változatában, aktualitását veszítve, ez a rész kiiktatódik.⁹

Élettörténetének újraírására szintén születésnapja teremtett alkalmat. 1967-ben már túl van a II. világháborún, a fogság évein, a kollektivizáláson. A történelemnek ezek a nagy eseményei saját megítélésben, saját életére vonatkoztatva épülnek be élettörténetébe. Felidézi a fronton töltött időszakot, a fogság éveit, valamint egy hosszabb szövegrészben nyilvánítja ki véleményét a kollektivizálásról. Ez utóbbi esemény életformát megváltoztató hatásai készíthették többek közt *Önéletrajzának* továbbírására, újrafogalmazására. Versben megírt élettörténetének ezt a változatát feltehetően saját, vagy szűkebb használatra írhatta, mert olyan véleményeket szólaltat meg benne, amelyek kompromittálhatták a fennálló hatalmi rendszert. Ezt a megállapítást igazolja *Önéletrajzának* 1982-ben lejegyzett végleges változata, amelyből már hiányoznak a két világháború

⁸ Futura Magyar Szövetkezeti Központok Áruforgalmi Rt. a gabonafélék legnagyobb forgalmazója Magyarországon. Az 1930-as évek második felétől egyes mezőgazdasági termékek felvásárlására és értékesítésére alapított monopolszervezet.

⁹ Szabó Miklós versben megírt élettörténeteinek szinopszistát a melléklet tartalmazza. Az 1942. május 17-én írt változatot a *Vadgyümölcsök I.* kéziratos verseskötet tartalmazza. *Önéletrajzának* második változata feltehetően az 1967-ben befejezett változat, amelyet helytörténeti írásában tett közzé a kézirat gondozója, nem hivatkozva a felhasznált forrásra (Szabó–Boér 1999: 182–192). A végleges változat a Szabó Miklós által 1982-ben készített *Vadgyümölcsök III.*, válogatott verseket tartalmazó kéziratos kötetben található.

közötti, a II. bécsi döntést követő *kis magyar világ*, valamint a kollektivizálás időszakára vonatkozó hosszabb szövegegységek. Élettörténeti szövegének ezek a változtatásai felfedik a kisebbségi helyzetben élő személy történelmi tudásának, személyes tapasztalatának rejtett, tiltott dimenzióit. Szabó Miklós számára, korának embereként ismertek voltak a nyilvános beszéd és írás szabályai, normái. Hogy ezek az ismeretei nem voltak teljes körűek, azt élettörténetének azok a szövegrészei bizonyítják, amelyeket annak ellenére, hogy negatív fényben tünteti fel a román katonaság intézményét, az új állam kisebbséggel szembeni viszonyát, nem iktat ki. *Önéletrajzának* ez a végleges változata abba az élete végén készített változatba került bele, amelyet a kiadás reményében szerkesztett.

Szabó Miklós *Önéletrajzának* egyes változatai elsősorban nem az alkotási folyamat nyomon követése szempontjából fontosak, hanem az élettörténet-írás szemszögéből válnak beszédes forrásokká. A személy élettörténetének ezek a változatai ismételten igazolják az élettörténet természetével összefüggésben megfogalmazott szakirodalmi állításokat. Az egyes változatok adott kommunikációs helyzetben születtek, a megírás jelenének perspektívájából adják egy megélt életszakasz történetét. A szövegen végzett változtatások, a megőrzött szövegegységek a személy identitásának stabil pontjaira és az egyes változásokra, hangsúlyeltolódásokra mutatnak rá. Az élettörténet elhallgatott részletei, explicit illetve implicit kifejezései az egyes változatok összehasonlításában olyan információkat hordoznak, amelyek segítik a kutatót közelebb kerülni a vizsgált személyhez.

2. Szabó Miklós versben megírt élettörténetének szerkezetét tekintve a lineáris időkezelés érvényesül, életének jelentéssel felruházott egységei időrendi sorrendben követik egymást. A szövegszerkesztést *kontraprezentikus* emlékezési forma határozza meg. (Assmann 2004: 79–83). Ebben az értelemben énképének megalkotásakor *kompensatív stratégiát* alkalmaz (Hankiss 1980: 35–36), melynek használata során a születés, a gyerekkor megszépül az élet negatív élményeinek fényében. Az élettörténet ezen stratégia általi *mitologikus áthangolása* esetében a külső körülményeknek tulajdonított hatás jelentősége erősödik fel. Míg Szabó Miklós születését idilli természeti és családi környezetben jeleníti meg, addig életének további történéseit a tőle függetlenül bekövetkező negatív tapasztalatok kontextusában ismerteti. A nagycsalád megtartó ereje és örömei gyermektelen családi állapotával, kezdeti tanulmányi sikere továbbtanulásnak kudarcával kerül oppozíciós viszonyba. A történelem eseményeinek tulajdonította életének

kudarcait, a történelem személyes életét alapjaiban meghatározó tényezőként jelenik meg. Önéletrajzának későbbi változatában születésének időszakát már azoknak az eseményeknek a kontextusában láttatja, amelyek az I. világháború kitörése felé sodorták az e történeteket. *Születési évem már azzal kezdődött, / Forradalom szele az emberek között. / Európa egén viharfelhők gyűlnek, / Munkások emberibb sorsot követelnek. / Tökések is védik az ő jogaikat, / Egyengetve útját egy világháborúnak. (1914)*

Élettörténetének egy másik tematikus egységében családjának, elődei-
nek kontextusában láttatja önmagát. A családi genealógia ismertetésében kirajzolódik az az ellentét, amely önmeghatározásában végig tetten érhető, és amely magyarázza felvállalt írói szerepét is. Az apai ág értelmiségi foglalkozást folytató felmenői az anyai ág földműves elődeivel szembeesítődnék. *Egyik ősöm vére emel a magasba, / A másiké pedig, híz vissza a porba. / Egyik cibál erre, a másik meg arra, / Az egyik végletből esek a másikba. / Egyik nap mint paraszt kaszálók, kapálok, / Másik nap mint író, verseket faragok.* A tanulmányokat, az önképzést ismertető tematikus egység a családi genealógia sajátosságával is alátámasztott ket-
tőséget érvényesíti. Bár megélt társadalmi szerepe, földműves életformája nem kívánja meg az olvasást, az írást, a folyamatos önképzést, ő ennek ellenére intenzíven gyakorolja ezeket a tevékenységeket. Az önképzés formáiról élettörténetében részletesen beszámol. Bár a hat elemi követően intézményes oktatásban nem vett részt, számára *az élet iskolája* pótolta ezt a hiányosságot. A gazdálkodással járó tevékenységeket az iskola vilá-
gához kötődő fogalmakkal írta le. *Így jutottam én az élet iskolába, / De sok legénynek tört ki itt már a nyaka. / Tankönyveim a föld, erdő, mező, róna, / Vizsgáztatni a sors vizsgáztatott maga. / S a vén kujon réám biztos haragudott, / Mert értesítőmbe jelest ritkán adott.*

3. Az élettörténetben a katonaság befejezése jelenik meg az életpálya olyan kötelező fordulópontjaként, amely a családi állapot megváltozását vetíti elő. Szabó Miklós életének ehhez a fordulópontjához érve egy olyan kulturálisan kódolt életpálya-modellt vázolt fel, amelyet önmaga számára is kötelezőnek tekintett. *Van egy jó szokása a falusi legénynek: / Mikor vége van a katonaéletnek, / Megházasodik és családot alapít, / Így tölti be férfitú rendeltetésit, / Új fiaikat nevel az ő családjának, / Így ád hős katonát az ő hazájának.*

Szabó Miklós házasságának kudarca, terveinek meghiúsulása életének olyan *sorseseményét* (Tengelyi 1998: 43) jelentette, amely terveinek új-

rafogalmazását, a helyzethez alkalmazkodó életstratégia kidolgozását kívánta meg. A család, a gyermekek a hagyományos gazdálkodást folytató parasztság életében olyan erőforrást jelentettek, amelynek hiánya alapjaiban korlátozta a gazdasági lehetőségeket.¹⁰ Életének ebben a helyzetében az írásban, az írott szövegek tartósságában ismerte fel a további éveinek értelmet adó tevékenységet. A korábban alkalmoszerű versírás gyakorlata felerősödött, egy életstratégiát meghatározó tevékenységgé vált. Adott élethelyzethez alkalmazkodó stratégiájának működtetése nem volt problémamentes. Megélhetést továbbra is a gazdálkodás jelentett számára. A világháború és az azt követő, személyes életét is meghatározó események hosszabb időszakra leszűkítették alkotási lehetőségét. Hiányában volt egy olyan képzési tőkének, amely választott életformájának hivatásos gyakorlását lehetővé tette volna számára. Társadalmi helyzete, képzettsége mellett nemzetisége is egy olyan adottságot jelentett, amely eleve korlátozta vágyott tervei megvalósításában. Szabó Miklós tudatában volt korlátozott lehetőségeinek, ennek ellenére folytatta az írást és egyre intenzívebben élte meg a *parasztköltő* szerepet. Természetesen identitásának ezt az összetevőjét külső körülmények is erősíthették, mint például szereplési alkalmainak sikere, a helyi értelmiség pozitív visszajelzései, a szocialista rendszernek a népi alkotóra irányított megkülönböztetett figyelve, amelyekre tanulmányomban jelen esetben részletesebben nem térek ki.

Versben megírt élettörténetében Szabó Miklós konkrétan is megfogalmazza versírási gyakorlatának motivációját. *Tehát így fogom fel; ha fiaim lennének, / Más gondjaim miatt, nem írnék verseket. / Azért fiaimnak nézem verseimet, / És ezekben lelem sok-sok örömet.* Egyháztörténeti munkájának előszavában hasonló érveket felsorakoztatva igazolja lezárt kéziratát. *S még az sem riaszt vissza ettől, hogy nekem nem maradnak gyermekeim akik ezt valamikor olvasgatnák, mert hiszen Bagossi K. Istvánnak¹¹ sem él jelenleg utódja, és mégis él a Bagosi emberek emlékeztében és írásaiban ma is. [...]*

¹⁰ A gyerektelen családok kiszolgáltatott helyzetét mutatja be és értelmezi Turai Tünde Szilágyborzás esetében (Turai 2004: 89, 97–99, 119–121).

¹¹ Bagossi K. István 1717–1749 között a szilágybagosi egyházközség tanítója, jegyzője és kurátora volt. Nevéhez kötődik a *Szilágybagosi Református Egyház Története* című munka, amelyet Szabó Miklós helytörténeti kéziratában gyakran idéz.

S még ha ezek mellé tekintetbe veszem az egyik világhírű böles Geöthe mondását, (amit már a „Vadgyümölcsök” című verses kötetemnek az előszavában is idéztem:) „Hogy aki egy fát nemesít, vagy egy könyvet ír az utókor számára, annyi mintha egy gyereket nemzett volna!” S mivel nekem gyerek nem adatott, úgy ezeket hagyom magam után, mint örököseimet. Életének 1961–1971 közötti időszakát megörökítő emlékirata, amelyben főleg a szilágybagosi kollektív gazdaság elnökével szembeni konfliktusát ismertette, ezekkel a szavakkal zárul: S aztán, míg az elnök védőszemüveggel, nyakkendősen vezeti az elnöksége alatt szerzett luxusautóját, azalatt én meg rovom e sorokat, írom az emlékiratomat, és a költeményeimet, remélve, hogy ezek a sorok és költemények tovább fognak élni, mint az ő luxuskocsija. / Ebben a bizodalomban zárom soraimat.

Szabó Miklós kézírataiból válogatott idézetek szemléletesen mutatnak rá a verseknek, az írott szövegnek tulajdonított emlékezetben tartó, továbbörökítő természetére, lehetőségére. Az írásaiban tovább élni kívánó ember erőfeszítéseként értelmezhető életének egész munkássága, s ennek a szándéknak a megvalósításaként értelmezhető az autobiográfia folyamatos újraszerkesztése is, melynek során felmutatja önmagát, megteremti önazonosságát, a közösségi tudás részévé teszi saját biográfiáját.

Az emlékezetben maradás másik, Szabó Miklós által gyakorolt lehetőségét a szülő- és faültetésben vélem megragadhatónak. Életében a gazdálkodásnak ez a területe fontos szerepet játszott, kézírataiban kedvenc foglalkozásaként nevezi meg ezt a tevékenységet. A kollektivizálást követő tíz év eseményeit megörökítő *Emlékirat*ában részletesen beszámol azokról a munkálatokról, amelyek a faültetéssel, a szőlőtelepítéssel kapcsolatosak. Különös gondot és energiát fordított a kollektív gazdaság számára irányításával elültetett oltványokra, csemetékre. Tette mindezt gyakran anyagi ellenszolgáltatás nélkül. Saját kertjének gyümölcsfáira és szőlőtőkére mindig nagy gondot fordított, gazdag és változatos fajtákkal ékesítette környezetét. Talán nem véletlen, hogy 1974-ben megírt autobiográfiájában pontosan megadja az általa telepített szőlőtőkék és gyümölcsfák számát. Az élő és gyümölcsöt hozó fában felismerte azt a lehetőséget, hogy képesek túlélni iltetőjüket. A fában mint emlékezési alakzatban ugyanaz fejeződik ki Szabó Miklós esetében, mint írásaiban. Utódok, örökösök hiányában általuk remélte a közösségi emlékezetbe való beíródás és megörökítés bizonyosságát.

4. Szabó Miklós 1974-ben ismételten megírja élettörténetét, *Önéletrajz, azaz Személyemmel Kapcsolatos Száraz Adatok* címmel, ezúttal mellőzve a verses formát. Élettörténetének összevetése versben megírt változatával beszédes információkat hordoz. Az összehasonlítás egyben a választott narratív formák közötti különbségekre is felhívja a figyelmet. A kommunikációs helyzet mellett ezen a ponton a választott műfaj mutatkozik olyan tényezőnek, amely meghatározza a szövegbe ágyazott információk tartományát. Míg a két változat alapinformációi, a nagyobb struktúrák változatlanok maradnak, addig a részletekben alapvető különbségek mutatkoznak.

A prózában megírt változat szintén lineáris időkezelést követ, amelynek gördülését a verses formában természetleírások, érzelmeknek hangot adó részek néha megakasztottak, eltérítettek. A versben megírt élettörténet kevesebb számszerű adatot tartalmaz, viszont képes nyelvhasználatával, természeti képeivel, színpadi helyzetképeivel, dialógusokat tartalmazó részleteivel, a rímek, a nyelvi játék kedvéért választott kifejezésekkel, érzelmi állapot kifejező szövegegységeivel többet és másként mutat meg életéből, világlátásából. Élettörténetének versben megírt változata hasonlóságot mutat a Szabó Miklós által ismert népköltészeti hagyománnyal, amelyet főleg verselésében, rímképletében, nyelvhasználatában és humorában vélek megragadhatónak.

A versben megírt önéletrírásához hasonlóan felidézi születését, családját, gyermek- és ifjúkorát, katonaságát, házasságát, gazdálkodó életformáját, nagyobb hangsúlyt és terjedelmet szánva tanulmányai, önképzési alkalmi, szereplései és versei bemutatásának. Ez utóbbi jelenséget indokolja az élettörténet-írás feltételezhető kontextusa. Feltehetően egy korábbi verses gyűjtemény mellékleteként készült ez az élettörténete, hiszen a szövegben több utalást is tesz, oldalszám megadásával hivatkozott verseire. Autobiográfiájának lezárása jelent ebben az összefüggésben minden kétséget kizáró bizonyítékot, ahol verseinek nyomtatásban való megjelenítésének vágyát és tervét fogalmazza meg.

A költői szerep egyre intenzívebb megélése identitásának olyan összetevőjévé válik, amely élettörténetének mindkét változatában tetten érhető. Erre utalnak autobiográfiáinak azon részletei, amelyekben a magyar irodalom képviselőit, munkáit idézi meg. Versben megírt *Önéletrajzában* születésének körülményeit ismertetve Ady Endrére és Csokonai Vitéz Mihályra tesz utalást. *Bagos község hepe-hupás vén Szilágyban, / Ady le-*

heletét szíva fel magamban. / Vagy tán Csokonai nagy szelleme járt itt, / Az hagyta volna rám összes csalódásit? Versének ez a részlete az első, 1942-es változatban még nem szerepelt, ahogy a lezárásban megidéződő, az élet vállalására, a küzdelemre felszólító Madách-idézet¹² parafrázálása sem. 1974-ben megírt élettörténetében az ifjúkort bemutató részben, az új ruha megszerzésének reményét szertefoszlato természetei csapás és következményeinek az ismertetése során Móricz Zsigmondnak arra a novel-lájára tett utalást, amelyben hasonló élethelyzet jelenítődik meg. Élettörténetének ezek a részletei utalnak arra, hogy Szabó Miklós kereste a kapcsolatot az irodalmi élet szereplőivel, s meg is találta azokat az érintkezési pontokat, amelyek mentén élettörténetének részévé tehetette az irodalmi hivatkozásokat.

5. Az autobiográfia többszöri megalkotása mellett Szabó Miklós esetében egyéb biografikus alakzatok használata is tetten érhető. Személyes életének eseményeit, életének fordulópontjait, a felvállalt költőszerep nehézségeit és örömeit tematizáló versei szintén alapvetően biografikus természetűek. A saját élet, mint alkotási téma a népi verselők, betolakodó írók jellegzetes sajátossága. Ezek a szövegek azonban úgy is értelmezhetők, mint identitáskifejező alakzatok. Az 1982-ben készített verses gyűjtemény *Személyemmel kapcsolatos versek* fejezete huszonkét szöveget tartalmaz, amelyben identitásának költői összetevője domborodik ki. A felvállalt szerep megélésének igazolását szolgálják a versekhez fűzött azon megjegyzések, amelyek az alkotás elhangzásának elsődleges kontextusára utalnak.

A lokális sajtó a kezdetektől figyelmet fordított a régió jeles eseményeit megszólaltató helyi alkotókra. Szabó Miklós első nyomtatásban megjelent verse a *Szilágyosmlyó* 1942. október 10-ei számában jelent meg, amely lapszámban a szilágybagosi hősi emlékmű és országzászló avatásáról adtak hírt. A falu életének kiemelkedő ünnepi alkalmát Szabó Miklós *Országzászlónkhoz* című versének egy rövidebb változatával illusztrálták. Az 1960-as, de főként az 1970-es évek jelentették azt az időszakot, amikor ismét figyelmet fordított a sajtó *Miklós bácsi szórakozására*,¹³ több újságra

¹² Madách Imre *Az ember tragédiája* című munkáját a *Pénztárnapló* bejegyzése szerint 1942. december 30-án vásárolta meg.

¹³ Papp Béla a *Fáklya* 1965. december 28-ai számában ezzel a címmel közölte Szabó Miklósról írt cikkét.

cikk adva hírt nem szokványos tevékenységéről. Az a gyűjtemény, amelyben Szabó Miklós a főleg személyére vonatkozó újságokat, újságkivágásokat őrizte meg szintén értelmezhető az én felmutatásának gesztusaként, olyan alakzatként, amely a környezet által is ismert és elismert *paraszt-költő* szerepet igazolja.

Az emlékéállítás, az emlékezetben maradás szándékát fejezi ki az a márványtábla, amelyet a szilágybagosi református templomnak adományozott. Az emléktábla a templom történetének fontos eseményei mellett az adományozó nevét örökíti meg. Még ennél is beszédesebb az általa választott sírfelirat: *Bárha megszűnt is az élet, verseimben tovább élek!* Az életének, személyének emléket állító táblák mellett a helytörténeti kéziratában elhelyezett fényképek hordoznak biografikus tartalmat.

A biográfia használata

Szabó Miklós nem csupán saját autobiográfiájának, biográfiájának megalkotását valósította meg, hanem kézírataiban felvállalta a lokális közösség biografikus repertóriumának az elkészítését. Elsősorban a családi genealógiában helyezte el önmagát. Elkészítette a Szabó és a Nagy család családfáját, de a falu nevesebb családjainak is megírta a történetét. Az 1970-es években több statisztikai kimutatást is készített, amelyeket a *Szabó Miklós rövid Statisztikája* kéziratot tartalmaz. Ezekben felsorolja a nem szilágybagosi származású asszonyokat és férfiakat, megnevezve származásuk helyét, megadja a szilágybagosi születésű, de máshol élő emberek névsorát, elkészíti a faluban élő özvegyek listáját, nemi tagolás szerint. Az összes statisztikai kimutatás közül az a legmeghatóbb, amely a nálánál idősebb és a vele egykorúak jegyzékét tartalmazza. A nevek után utólag bejegyzett keresztekkel halálukat tartotta számon a maga is élete vége felé közeledő ember. Szabó Miklós elkészített statisztikáival nem csupán biografikus tudását tette láthatóvá, hanem önmagát is elhelyezte egy generációs csoportban. Kimutatásaiban a származás, a nem, a lakóhely és az életkor hordoz jelentéssel bíró élettörténeti adatot.

Helytörténeti és egyháztörténeti kéziratában külön fejezetben készítette el azoknak a tanítóknak és lelkészeknek a biográfiáját, akiknek tevékenységét a közélet szempontjából meghatározónak ítélte. Ezek a biográfia a közösség szolgálata, a közélet területén elért eredményekkel kap-

csolódnak össze. A lelkészek közül részletesebben Felsőbányai Istvánt, Zilahi Kovács János, Fazakas József és Tötös György munkásságát ismereti. Felsőbányai István 1649–1681 között teljesített lelkészi szolgálatot Szilágybagoson. Szolgálati idejéhez kötődik az 1663-as tatárjárás pusztítása. Fazakas József 1823–1871 között töltötte be lelkészi tisztségét. Szabó Miklós dédapjával, Somogyi Sámuel tanítóval együtt a népnevelés terén érték el emlékezetre méltó eredményeket. Szolgálati idejük alatt a helyi dalárda jelentős sikereket ért el. A lelkész nevéhez kötődik a temető szilvafával való beültetése. Mindkettejük sírhelyének a szilágybagosi temető adott helyet. Szabó Miklós közelükben jelölte ki a maga sírhelyét. Tötös György 1901–1948 között volt a falu lelkésze. Szolgálati idejéhez kötődnek azok a nagy történelmi események, amelyek Szabó Miklós életét is meghatározták. A román megszállás idején ő vigasztalta a híveket, 1942-ben közbenjárásával avattak országzászlót és hősi emlékművet, a falu orosz katonák általi megszállását szintén a falu lakóival együtt élte meg. Fejfájára Szabó Miklós készítette el a sírfeliratot.

A tanítói élettörténetek sorát az a Bagossi K. István indítja, aki megírta a szilágybagosi református egyház történetét. Őt követi az a Somogyi Sámuel, akiről már szó esett. 1974-ben elkészült élettörténetben Szabó Miklós egyedül őt nevezi meg felmenői közül. Papp Ferenc 1902–1914 között volt tanító. A dalárda irányítása és műkedvelő előadások szervezése tette nevét emlékezetessé. Porcsalmi Ilona 1902–1914 között volt a falu óvónője, köztük Szabó Miklósé is. Személyére a kéziratos életműben több ízben is utalás történik. Tevékenysége alatt előadásokat szervezett, melynek bevételével egy világháborús emlékmű felállításnak költségeit alapozta meg. A háború alatt a helybéli asszonyokkal segélycsomagok készítését szervezte meg. Az 1910–1920 között tanítónőként dolgozó Kovács Katinka Szabó Miklóst tanította és szigorával vált emlékezetessé. A tanítói élettörténetek sorát Zabvodján Jánosné biográfiája zárja, aki a rövid *magyar világ* idején járult hozzá a falu kulturális életének felpozíciójához színdarabok betanításával, előadások szervezésével. Szintén ő kezdeményezte a kultúrotthon megépítését.

A lelkészi és tanítói élettörténetek sematikus ábrázolása is láthatóvá teszi Szabó Miklósnak azt a törekvését, hogy a falu reprezentatív biográfiájának az elkészítése mellett felmutassa azokat a valós és teremtett kapcsolatokat, amelyek személyét a helyi értelmiséggel összefűzik.

Az értelmiségi személyekkel való kapcsolatteremtés szándéka még látványosabban érvényesül azokban a versekben, bejegyzésekben, amelyek-

ben a magyar irodalom képviselőihez próbál közelebb kerülni. A születés időpontja jelenti az egyik lehetséges kapcsolódási pontot. Élettörténetéhez a következő bejegyzéseket fűzte: *Egy későbbi értesülésem szerint – a fiatalon elhunyt jeles költő: Dsida Jenő is aznap született, (talán abban az órában) amikor én, azaz 1907 Május 17. én. / Szabédi László pedig megelőzött tiz nappal. Az idézet értelmében, verseskötetének tervezett kiadását a megnevezett költőkkel közös születési év is indokoltta teheti. A származás, a hasonló társadalmi helyzet szintén olyan lehetőségként tételveződik, amely segítheti az írók, költők világába történő belépést. Móricz Zsigmond évfordulójára írott versében erre a kapcsolatra történik utalás, ahogy Arany János esetében is. Ez utóbbinál azonban a lokális kapcsolat lehetősége is felmerül. Versében így fogalmaz: *Csak hat kilométer Bagos-Nagyfalutól / Honnan valamelyik Dédapja elindult / És letelepedett a szomszéd megyébe / Amint azt már tudjuk: Szalonta helységbe / És itt született meg: nyolcszáztizenhétben, / Egy szerető család meghitt légkörében. // Úgy mint régi szomszéd, úgylis mint jóbarát, / S mint parasztköltőtárs, üdvözöllek tehát.**

A vizsgált kéziratos hagyatékából vett példák segítségével kívántam láttatni a személy biografikus tudását, a biográfia használatának lehetőségeit és indítékait. A lelkészek, tanítók élettörténetének az elkészítésének, a magyar irodalom képviselőit megelevenítő verseknek tétje van. Ezen szövegek segítségével Szabó Miklós egy olyan lokális és virtuális közösséget teremtett, amelybe integrálni tudta saját személyét, megélhetővé és kifejezhetővé tette értelmiségi, költői tevékenységét.

Következtetések

A szilágysági Szabó Miklós autobiográfiájának és a biográfia használatának vizsgálatával a szövegeket létrehozó és használó ember perspektívájából kívántam láttatni egy nagyobb kutatás tárgyát jelentő kéziratos hagyatékot. A versben megírt *Önéletrajz* különböző változatainak összehasonlításával az élettörténet személyhez és közlési helyzethez kötött természetét próbáltam igazolni. A szövegen végzett változtatások nem véletlenszerűek, minden esetben a megalkotás helyzetéhez és indítékaihoz igazodnak. Az egyes szövegváltozatok összehasonlító vizsgálata felfedi egy működtetett szabályrendszer létét, amely előírja, hogy adott műfajban, adott kon-

textusban miről lehet írni és miről kell hallgatni. A kiválasztott szövegek segítségével az autobiográfia narratív természete mellett hoztam fel érveket. Az élettörténet a narratív történetek egyikeként jelentéseket, rendet visz a megélt élet eseményei közé, szimbolikus reprezentációját adja egy megtett életszakasznak. Az autobiográfia szerkezetének vizsgálatával próbáltam változásában megragadni azt a képet, amelyet az egyén önmagáról felmutat. A különböző időszakban, eltérő közlési helyzetben és műfajban írt élettörténetek mást és másképp mutattak meg a személyről. Míg az évek előrehaladtával egyre inkább felerősödnek a versírói szereppel kapcsolatba hozható információk, addig az élet más területei nem kapnak hangot. Az élettörténet hallgat a konfliktusokról, a mindennapokat kitöltő gazdálkodás nehézségeiről, a megélhetési problémákról.

Szabó Miklós életében a házasságot követő családi élet alakulásában jelöltem meg azt a fordulópontot, amely alapjaiban határozta meg identitását, életformáját és tevékenységét. Utódok hiányában, az írásban, versek, helytörténeti munkák, emlékiratok elkészítésében ismerte fel azt a lehetőséget, amelyek által tovább élhet a lokális közösség emlékezetében. Kéziratai mellett a fényképek, az emléktáblák adta lehetőségek használatával is élt. A faültetés, a szőlőtelepítés bizonyos tekintetben szintén részét képezte az emlékezetben maradás stratégiájának. Társadalmi helyzete, gazdálkodó életformája minden kötöttsége ellenére egy olyan önálló életstratégiát dolgozott ki és érvényesített, amely kompenzálni tudta tervezett életpályájának módosulásból adódott kudarcélményét. Szabó Miklós biográfiája az egyén kontextusba ágyazottsága mellett, az önálló döntések meghozatalára képes, szabad akarattal rendelkező történelmi szereplő példáját igazolja.¹⁴

A saját élet történetének a megalkotása mellett a biográfia használatának egyéb formái is tetten érhetők a vizsgált kéziratok hagyatékban. Az egyes statisztikai kimutatások, az elkészített családfák, tanítói és lelkesítő élettörténetek, írók, költők évfordulójára emlékező versek láthatóvá teszik Szabó Miklósnak azt a biografikus tudását, amelynek segítségével közösséget teremt (Keszeg 2007: 184–185). Helytörténeti munkájában elkészíti a lokális közösség reprezentatív élettörténeteinek repertóriumát,

¹⁴ Giovanni Levi az életrajz társadalomkutatásban használt formáit és megközelítését ismerteti abban a tanulmányában, amelyben a kontextusba ágyazott történelmi szereplő cselekvési terének, a szabad akarata megléte mellett foglalt állást (Levi 2000: 81–92).

megteremti a lokális közösség szempontjából emlékezetre méltó személyek arcképcsarnokát. A falu közösségi életében kiemelkedő tevékenységet folytató helyi értelmiség tagjaihoz méri saját tevékenységét, amelyben az írás, a kulturális élet, a közösségi feladatok szolgálata jelentik a fontosabb kapcsolódási pontokat. Az írók és költők esetében a születés időpontjában, a származásban és a társadalmi helyzetben ismerte fel azokat a fogódzókat, amelyek mentén integrálódhat egy általa vágyott társadalmi csoportba. Biografikus tudása révén egy olyan virtuális közösséget alkotott meg, amelynek részeként megélhette *versfaragó* és *krónikás* szerepet, igazolhatta sajátos írás-tevékenységét.

Szakirodalom

ANDRÁS Erzsí Erdei

2008 *Kedvemre való, hogy meséljek*. (Emberek és kontextusok, 1.) A szöveget válogatta, gondozta, az utószót írta Ambrus Judit. Mentor Kiadó, Marosvásárhely

ASSMANN, Jan

2004 *A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest

BÁLINT Dezső – KOVÁCS Piroska – BALÁZS Dénes

2009 *Lámpások voltunk... Udvarhelyszéki pedagógusok élettörténete*. (Emberek és kontextusok, 3.) Sajtó alá rendezte és a kísérő tanulmányt írta Ozsváth Imola. Mentor Kiadó, Marosvásárhely

BEREKMÉRI István Andrásé

2008 *Minden poklokon keresztül*. (Emberek és kontextusok, 2.) Sajtó alá rendezte és a kísérő tanulmányt írta Vajda András. Mentor Kiadó, Marosvásárhely

CARR, David

1999 A történelem realitása. In: THOMKA Beáta (szerk.): *Narratívák 3. A kultúra narratívái*. Kijárat Kiadó, Budapest. 69–84.

FRYKMAN, Jonas

1989 A mindennapi élet mint a kutatás tárgya a svéd etnológiában. *Ethnographia* C. (1–4) 68–79.

GYÁNI Gábor

1997 A mindennapi élet mint kutatási probléma. *Aetas*. (1) 151–161.

HALBWACHS, Maurice

1925 *Les cadres sociaux de la mémoire*. Librairie Félix Alcan, Paris

HANKISS Ágnes

1980 „Én-ontológiák” (Az élettörténet mitologikus áthangolása). In: FRANK Tibor – HOPPÁL Mihály (szerk.): *Hiedelemrendszer és társadalmi tudat II*. Tömegkommunikációs Kutatóközpont, Budapest, 30–38.

KESZEG Vilmos

2005 Előszó. In: Uő (szerk.): *Specialisták. Életpályák és élettörténetek I*. Scientia Kiadó, Kolozsvár, 7–30.

2007 Élettörténetek populáris regiszterekben. In: JAKAB Albert Zsolt – KESZEG Anna – KESZEG Vilmos (szerk.): *Emberek, életpályák, élettörténetek*. (Kriza Könyvek, 30.) BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék–Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 151–197.

2008 *Alfabetizáció, írásszokások, populáris írásbeliség*. (Néprajzi Egyetemi Jegyzetek, 3.) KJNT–BBTE Magyar Néprajz és Antropológiai Tanszék, Kolozsvár

KESZEG Vilmos (szerk.)

2005 *Specialisták. Életpályák és élettörténetek I–II*. Scientia Kiadó, Kolozsvár

KISS Dániel

2010 *Minden gyümölcse életemnek...* (Emberek és kontextusok, 5.) Sajtó alá rendezte és a kíséző tanulmányt írta Bajkó Árpád. Mentor Kiadó, Marosvásárhely

LÁSZLÓ János

1999 *Társas tudás, elbeszélés, identitás. A társas tudás modern szociálpszichológiai elméletei*. Scientia Humana–Kairosz, Budapest

LEVI, Giovanni

2000 Az életrajz használatáról. *Aetas*. (4) 81–92.

LYONS, Martin

2001 La culture littéraire des travailleurs. Autobiographies ouvrières dans l'Europe du XIXe siècle. *Annales. Histoire, Sciences Sociales*. juillet-octobre, 4–5. 927–946.

MANDELBAUM, David G.

1982 Az életrajzi tanulmány: Gandhi. In: KÜLLŐS Imola (szerk.): *Az életrajzi módszer. Documentatio Ethnographia* 9. MTA Néprajzi Kutató Csoport, Budapest, 29–46.

NIEDERMÜLLER Péter

1981 A mindennapok folklórja avagy a folklór mindennapjai. *Folklór – Társadalom – Művészet* 7. Budapest, 192–219.

1988 Élettörténet és életrajzi elbeszélés. *Ethnographia* XC. (3–4) 376–389.

OZSVÁTH Imola (szerk.)

2008 *Néptanítók. Életpályák és élettörténetek*. Scientia Kiadó, Kolozsvár

SZABÓ Miklós – BOÉR Júlia

1999 *A szilágybagosi község és egyház 750 éves történelme*. Editura „Marysan”, Zilah

TENGELYI László

1998 *Élettörténet és sorsesemény*. Atlantisz, Budapest

TURAI Tünde

2004 *Az életút végén. Szilágyborzási öregek társadalmi helyzetének vizsgálata*. (Krizsa Könyvek, 21.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár

Melléklet

1. Szabó Miklós kéziratai

Vadgyümlöcsök III. 100 vers. Szabó Miklós válogatott versei, a Vadgyümlöcsök (1982)

Vadgyümlöcsök I–II.

Önéletrajz, azaz Személyemmel Kapcsolatos száraz adatok (1974)

A Szilágybagosi Református Anyaszentegyház 300 éves Történelme (1962)

Szilágybagos Község és Egyház Történelme (1205-1960) (1960)

A Hűség jutalma – vagy, a becsületesség meghozza gyümlöcsét. Falusi Elbeszélés az ifjúság számára (1938)

A Világszép ember 16.

Emlékirat 1961–1971.

Hivatalos Munkanapló az 1972-ik évre és 1973-ik évre és az 1974-ik évre.

Szabó Miklós rövid Statisztikája 13. 50 éves Kistükör 1925–1975.

Terménynapló (1941–1970)

Munkanapló (1950–1960)

Pénztárnapló (1932–1976)

2. Szabó Miklós versben megírt Önéletrajzának változatai

1942

Önéletrajz

1907 születési évem,

Ennek láttára a múltakat idézem.

Akkor szép tavasz volt, ragyogó napsütés,

Madárdal, friss illat, lepke s méhziommögés.

Csupa élet, öröm, valóságos ünnep,

Ózondús levegő, melyben élet lüktet.

Minden arcon látszott a boldogság s jólét,

A természet iltte magasztos ünnepét

Ebben a légkörben jöttem e világra,

Május tizenhetet írtak a naptárba.

1967

Önéletrajz

1907 születési évem,

Ennek láttára a múltakat idézem.

Akkor szép tavasz volt, ragyogó napsütés,

Madárdal, friss illat, lepke s méhziommögés,

Csupa élet, öröm, valóságos ünnep,

Ózondús levegő, melyben élet lüktet.

Minden arcon látszott a boldogság s jólét,

A természet iltte magasztos ünnepét.

Ebben a légkörben jöttem e világra,

Május tizenhetet írtak a naptárba.

A Szabó családnak kedves örömére,

Fehérre meszelt ház, a Berettyó mentébe.

Fatalpas bölcsőmet az anyám ringatta,

Nem állta azt körül: pesztra, cseléd, dajka.

Bajos község „Hepe-hupás vén Szilágyban”

Ady lehetetét szívta fel magamban.

Vagy tán Csokonai nagy szelleme járt itt,

Az hagyta volna rám összes csalódását?

1982

Önéletrajz

1907 születési évem,

Ennek láttára a múltakat idézem.

Akkor szép tavasz volt, ragyogó napsütés,

Madárdal, friss illat, lepke s méhziommögés.

Csupa élet, öröm, valóságos ünnep,

Ózondús levegő, melyben élet lüktet.

Minden arcon látszott a boldogság s jólét,

A természet iltte: magasztos ünnepét

Ebben a légkörben jöttem e világra,

Május tizenhetet írtak a naptárba.

A Szabó Családnak kedves örömére,

Fehérre meszelt ház, a „Berettyó” mentébe.

Fatalpas bölcsőmet az anyám ringatta,

Nem állta azt körül pesztra, cseléd, dajka.

Bajos község hepe-hupás vén Szilágyban,

Ady lehetetét szívva fel magamban.

Vagy tán Csokonai nagy szelleme járt itt,

Az hagyta volna rám összes csalódását?

<p>Szegény édesanyám sokáig kínlódtott Amíg nagy nehezen a világra hozott. Látszott rajta: mintha félné és aggódna Ennyi csalódásra hozzon e világra? Ez rám is átragadt s csak lassan cammogtam, Kilépjek-e, vagy ne, azon gondolkoztam. Előttem az élet csábos reményével, Mögöttem a halál, fekete rémével. Míg ezen töprengtem élet s halál között, A sors e szavakkal a világra lökött: Fontos szerep vár rád, lépi ki bátran s töltsd be, Szükségem van reád, fejet föl, előre!</p>	<p>Szegény édesanyám sokáig kínlódtott Amíg nagy-nehezen a világra hozott. Látszott rajta – mintha – félné és aggódna Ennyi csalódásra hozzon e világra? Ez rám is átragadt s csak lassan cammogtam, Ki lépjek-e, vagy ne? – azon gondolkoztam. Előttem az élet, csábos reményével, Mögöttem a halál, fekete rémével. S míg ezen töprengtem élet s halál között, A sors e szavakkal a világra lökött: Fontos szerep vár rád, lépi ki bátran s töltsd be, Szükségem van reád, fejet föl, előre!!!”</p>	<p>Szegény édesanyám sokáig kínlódtott Amíg nagy-nehezen a világra hozott. Látszott rajta: mintha félné és aggódna Ennyi csalódásra hozzon e világra? S ez rám is átragadt s csak lassan cammogtam, Ki lépjek-e, vagy ne? Azon gondolkodtam. Előttem az élet, csábos reményével, Mögöttem a halál, fekete rémével. S míg ezen töprengtem, élet s halál között, A sors e szavakkal a világra lökött: Fontos szerep vár rád, lépi ki bátran s töltsd be, Szükségem van reád, fejet föl, előre!</p>
<p>Apám kint a mezón foglalatoskodott, Mikor e gólyahír a fülébe jutott. Örömben nagyot csapott tarkójára, S egy mezei virágcsokorral tért haza. Azt oda tette az anyám párnájára, Boldogan, mert megjött a második fia. Aztán tervezgetett. Nagyobbik fiamat, Ki nevem viseli mond, mellettem marad. De ez a második, ez a Miklós fiam,</p>	<p>Apám kint a mezón foglalatoskodott Mikor e gólyahír a fülébe jutott. Örömben nagyot csapott tarkójára S egy mezei virágcsokorral tért haza. S azt odatette az anyám párnájára, Boldogan, mert megjött a második fia. S aztán tervezgetett: „Nagyobbik fiamat Ki nevem viseli, mond, mellettem marad. De ez a második, ez a Miklós fiam,</p>	<p>Apám kint a mezón foglalatoskodott Mikor e gólyahír a fülébe jutott. Örömben nagyot csapott tarkójára S egy mezei virágcsokorral tért haza S azt oda tette az anyám párnájára, Boldogan, mert megjött a második fia. S aztán tervezgetett. „Nagyobbik fiamat Ki nevem viseli, – mond – mellettem marad. De ez a második, ez a Miklós fiam,</p>

<p>Ebben van letéve örömem és vágyam. Mert ezt taníttatom, ha csak zsebem bírja, Úgyis ez örökké csak a könyvet bújja. Hát hadd teljék kedve, legyen pap belőle. Anyám csak sóhajtott, Ó talán sejtette Anyai szívével a szomorú valót, Nem kell, – mond – eldobni előre a sulykot.</p>	<p>Ebben van letéve örömem és vágyam. Mert ezt taníttatom, ha csak zsebem bírja, Úgyis ez örökké csak könyvet bújja. Hát hadd teljék kedve, legyen pap belőle.” Anyám csak sóhajtott, – ő talán érezte – Anyai szívével a szomorú valót, „Nem kell előre eldobni a sulykot.”</p>	<p>Ebben van letéve örömem és vágyam. Mert ezt taníttatom, ha csak zsebem bírja, Úgyis csak örökké ez a könyvet bújja. Hát hadd teljék kedve, legyen pap belőle, Anyám csak sóhajtott, Ó talán érezte Anyai szívével a szomorú valót, Nem kell – mond – eldobni előre a sulykot.”</p>
<p>Mert ahogy nőttem, s kezdem elmélkedni, Úgy kezdett az ég is felettem borulni.</p>	<p>Mert ahogy nőttem, s kezdem elmélkedni, Úgy kezdett az ég is felettem borulni. Születési évem már azzal kezdődött, Forradalom szele az emberek között. Európa egén viharfelhők gyűlnek, Munkások emberibb sorsot követelnek. Tőkésék is védik az ő jogaikat, Útját egyengetve egy világháborúnak.</p>	<p>Mert ahogy nőttem s kezdem elmélkedni, Úgy kezdett az ég is felettem borulni. Születési évem már azzal kezdődött, Forradalom szele az emberek között. Európa egén viharfelhők gyűlnek, Munkások emberibb sorsot követelnek. Tőkésék is védik az ő jogaikat, Egyengetve útját egy világháborúnak. (1914)</p>
<p>És megdörögtültek haj ó de nem az egek, Hanem a sok gyilkos, öldöklő fegyverek. Hogy felűjíják sok szép család boldogságát, Maguk után hagyva sok özvegyet, árvát.</p> <p>Míntha a sors s idő összeesküdt volna, Ellenem, hogy minden zúzzon le a porba.</p>	<p>És megdörögtültek – haj – ó de nem az egek, Hanem a sok gyilkos, öldöklő fegyverek, Hogy szétűjíják sok szép család boldogságát, Maguk után hagyva sok özvegyet és árvát.</p> <p>Míntha a sors s idő összeesküdt volna, Ellenem, hogy mindent zúzzon le a porba,</p>	<p>És megdörögtültek – haj – ó de nem az egek, Hanem a sok gyilkos, öldöklő fegyverek. Hogy szétűjíják sok szép család boldogságát, Maguk után hagyva sok özvegyet, árvát.</p> <p>Míntha a sors s idő összeesküdt volna, Ellenem, hogy minden zúzzon le a porba.</p>

Békét és jólétet és boldog életet, Távolról ismerjem csak meg mindezeket. Ötéves koromban már folyást olvastam, S azt értem el vele, hogy korán megtanultam Hogy nyolcéves fejfel, felnőtt embereknak, Haditudóstitást* mondtam lecke helyett. Tízéves koromban már szántani jártam, Télen az erdőből bátyámmal fát hordtam. Dolgoztunk keményen az apánk helyett, Aki messzi földön miértünk vérezték. Kijutott a részünk a harcból nekünk is, Éreztük hatását, még sokszor igenis!	Békét és jólétet és boldog életet, Távolról ismerjem csak meg mindezeket. Ötéves koromban már folyást olvastam, S azt értem el vele, hogy korán megtanultam Hogy nyolcéves fejfel, felnőtt embereknak Haditudóstitást mondtam lecke helyett. Tíz éves koromban már szántani jártam, Télen az erdőből bátyámmal fát hordtam. Dolgoztunk keményen az apánk helyett, Aki messze földön miértünk vérezték. Kijutott a részünk a harcból nekünk is, Éreztük hatását, még sokszor igenis!	Békét és jólétet és boldog életet, Távolról ismerjem csak meg mindezeket. Ötéves koromban már folyást olvastam, S azt értem el vele, hogy korán megtanultam Hogy nyolcéves fejfel, felnőtt embereknak, Haditudóstitást* mondtam lecke helyett. Tízéves koromban már szántani jártam, Télen az erdőből bátyámmal fát hordtam. Dolgoztunk keményen az apánk helyett, Aki mi értünk a harctéren vérezték. Kijutott a részünk a harcból nekünk is, Éreztük hatását, még sokszor igenis!	A származásommal nem dicsekedhetem, De ha már szóba jött, hát csak megemlítem. Családunk címerén a legfőbb ékeség; A koszorú, melyet szerzett a tisztesség. Az egyik ősapám talán „párdubóros”, Nagyapám nagyapja: nemes, kutyabőrös, Ízig-vérig magyar, rátarti és gógós, E bőrok elköpvan, levék csak „lúdbőrös.” A Nagyapám apja érte a korszakot, Levetvén kutyabórt és nemesi rangot,	A származásommal nem dicsekedhetem, De ha már szóba jött, hát csak megemlítem. Családunk címerén a legfőbb ékeség; A koszorú, melyet szerzett a tisztesség. Az egyik ősapám talán párdubóros, Nagyapám nagyapja nemes, kutyabőrös, Ízig-vérig magyar, rátarti és gógós, E bőrok elköpvan, levék csak lúdbőrös. A nagyapám nagyapja érte a korszakot, Levetvén kutyabórt és nemesi rangot.
---	--	--	---	--

<p>S honvéd-egyenruhát öltve fél magára, És beállt a sorba a haza oltalmára. Bem apó” seregével indultak Somlyórói, Sokat mesélgetett a téli hadjáratról, De hogy hol, s merre járt, azt meg nem mondhatom, Hogy tiszti lovász volt, azt hallomásból tudom.</p>	<p>S honvéd-egyenruhát öltve fél magára, És beállt a sorba a haza oltalmára. „Bem apó” seregével indultak Somlyórói, Sokat mesélgetett a téli hadjáratról, De hogy hol s merre járt, azt meg nem mondhatom, Hogy tiszti-lovász volt, hallomásból tudom.</p>
<p>Nagyapám meg a Ferencjósikás időben Tevékeny részt vett a falu életében, Anyakönyvvezető, bíró meg kurátor Húslátó, halottkém, eközben meg kántor.</p>	<p>Nagyapám meg a Ferencjósikás időben Tevékeny részt vett a falu életében. Anyakönyv-vezető, bíró, meg kurátor Húslátó, halottkém, eközben meg kántor. Azt hiszem; az öreg kefekötő is volt, Bizonyíték: hogy mind szeretjük a jó bort. (Nem beszélve arról, hogy apósa tanító, (Szépapám)</p>
<p>Nem beszélve arról, hogy apósa tanító, Komája a jegyző, meg a szolgabíró, És hogy tovább menjek az apósa apja, Hadadon a báró Wesselényi papja. Anyai nagyapám jobbággy a javából, Jó adagot átvett a maradiságból. Ráérünk még arra, mondani szokta, Mikor az uraknak megyen ő robotba. Mindent kedvetlenül s bizalmatlanokodva,</p>	<p>(Szépapám) Komája jegyző, meg a szolgabíró, És hogy tovább menjek, az apósa apja; Hadadon a báró Wesselényi papja.) Anyai nagyapám jobbággy a javából Jó adagot átvett a maradiságból. „Ráérünk még arra, ” – mint mondani szokta, – Mikor az uraknak megyen ő robotba. Mindent kedvetlenül s bizalmatlanokodva,</p>

<p>Engedelmesen, de befelé morogva, Megmondom én nekik, – mondja lázadozva, S másnap jut eszébe, hogy mit kellett volna. Tizenkét évig volt egyvögéből katona Ezen idő alatt nem volt otthon soha. Német vezényszónál ette ő a zupát, Königrácnál szinte otthagyt a fogát.</p> <p>Külön érdekessége a családunknak, Mely oka földünk elaprózásának, Hogy visszafelé menve, az ötödik ősig, A gyerekek száma mindig 6-tól 10-ig. Büszkén rávágatom, ha kérdi valaki, Nagy családból méltóztattam megszületni!</p>	<p>Engedelmesen, de befelé morogva. „Megmondom én nekik,“ – mondja lázadozva S másnap jut eszébe, hogy mit kellett volna. Tizenkét évig volt egyvögéből katona, Ezen idő alatt nem volt itthon soha. Német vezényszónál ette ő a zupát, Königrácnál szinte otthagyt a fogát.</p> <p>Külön érdekessége a családunknak: – Mely oka földünk elaprózásának, – Hogy visszafelé menve, az ötödik ősig, A gyerekek száma mindig öttől-tízig. Büszkén rávágatom, ha kérdi valaki: <<Nagy családból méltóztattam megszületni!>></p>
<p>Hozzájárul ehhez a birkatürelem S a mérlegeléssel járó késedelem. Mely születésemkor cammogássá fajult, Azóta is kísért, véremmé idomult. Egyik őszám vére emel a magasba, A másiké pedig húz vissza a porba. Egyik cibál erre, a másik meg arra, Az egyik végletből esek a másikba.</p>	<p>Hozzájárul ehhez a birkatürelem, S a mérlegeléssel járó késedelem. Mely születésemkor cammogássá fajult, Azóta is kísért, véremmé idomult. Egyik őszám vére emel a magasba, A másiké pedig, húz vissza a porba. Egyik cibál erre, a másik meg arra, Az egyik végletből esek a másikba.</p>

<p>Egyik nap mint paraszt kaszálók, kapálok, Másik nap mint író, verseket faragok. Kutyabőr és lúdbőr mellé még ezeket Örököltem én, mint családi kincseket.” Nyugodtan alhatok, lopók el nem lopják, Rozsda nem emészti, molyok szét nem rágják. Íme ezekből áll származás, születés, Az alábbiakban a további nevelés.</p>	<p>Egyik nap mint paraszt kaszálók, kapálok, Másik nap mint író, verseket faragok. Kutyabőr és lúdbőr mellé még ezeket Örököltem én, mint „családi kincseket.” Nyugodtan alhatok, „lopók el nem lopják, Rozsda nem emészti, molyok szét nem rágják.” Íme ezekből áll: származás, születés, Az alábbiakban a további nevelés.</p>
<p>Öt fű és három lány és két munkás szüle, Így családunk száma ki egészült tízre. Ennek fele gyermek, amely nem dolgozik, Munkába temetve, szórakozás nélkül, Így éltünk mi, egymást védve s támogatva, Egy szebb és egy jobb jövőben bizakodva!</p>	<p>Öt fű, három lány és két munkás szüle, Így családunk száma ki egészült tízre. Ennek fele gyermek, amely nem dolgozik, Ezektől a másik-fele gondoskodik. Munkába temetve, szórakozás nélkül, Élve gyermekkorom, játék, kacaj nélkül. Így éltünk mi, egymást védve, bátorítva, Egy szebb és egy jobb jövőben bizakodva.</p>
<p>És mi lett a vége? Egy nagy összemelés, Nem maradt számunkra egyéb, mint csalódás. Csalódott a király a katonáiban, Katona csalódott az ő királyában. Csalódott az apám az ő terveiben,</p>	<p>És mi lett a vége? egy nagy összemelés, Nem maradt számunkra egyéb, mint csalódás. Csalódott a király a katonáiban, Katona csalódott az ő királyában. Csalódott az apám az ő terveiben,</p>

<p>Én pedig csalódtam sok szép reményemben. Rabok lettünk mi a saját hajlékunkban, Bocskoros oláhok lettek úrrá abban, Hogy mit szenvedtünk a huszonkét év alatt, Mikor hangosan még sírni sem volt szabad.</p>	<p>Én pedig csalódtam sok szép reményemben. Rabok lettünk mi a saját hajlékunkban, Vasgárdista nációk lettek úrrá abban, A kik sovínista törvényekkel élve „Nici un brazda” jelszó alatt egyesülve, A kik sutba dobva kisebbségi jogot, Arcul csapva ezzel törvényt, igazságot. Elvakultságukban már odáig mentek, Hogy elveszik tőlünk az anyanyelvünket. Iskolában tanítani magyarul nem szabad, Hivatalban beszélni csak románul szabad. Gazdasági váltáság, pangás minden téren, Csak a fagyűlölet dolgozott keményen.</p>	<p>Én pedig csalódtam sok szép reményemben.</p>
<p>S életemnek legszebb, virágzó korszaka, Esett éppen erre a csúf időszakra. Egy munkás életet tettem tőnkre bennem, Mert most jöttem rá, hogy pályát tévesztettem. A mosoly, a kacaj az ajkunkra fagyott,</p>	<p>S életemnek legszebb, virágzó korszaka, Esett éppen erre, a csúf időszakra</p>	<p>A sok csalódásnak eredménye az lett: Taníttatásomról már szó sem lehetett. S életemnek legszebb, virágzó korszaka, Esett éppen erre, a csúf időszakra</p>

Jártunk itt e földön, mint az élő halott.
Még a templomban sem éreztük magunkat
Biztonságban a sok oláh kémek miatt.
Minden intézményre rátették kezöket,

Tanítatásomról már szó sem lehetett.

Aki magyar volt, nem érvényesíthetett,

Tanítatásomról már szó sem lehetett.

Talán, ha apámnak sok pénze lett volna,

Mert hogy sok pénz kellett, jellemző e korra.

De nem lehet egyre mindent ráköltetni,

Mert ha egyet táplál, azt meg kilenc sínyli.

Tanítatásomról már szó sem lehetett.

– Talán ha apámnak sok pénze lett volna,

Mert hogy sok pénz kellett, jellemző e korra. –

„De nem lehet egyre mindent ráköltetni,

Mert ha egyet táplál, azt meg kilenc sínyli.”

Sorsom; az Erdélyi szegény fiuk sorsa,

Akik itten éltünk kisebbségi sorsba.

Kik visszamaradtunk, mint a csökött malac,

Mely nem nevedik, bár eledelt fogyaszt.

Tehát ifjúságom évit elemezve,

Nemes-nagyjelkű sors ölelt kebelére.

S aztán sakktablóján használt figurának,

Ha királynak nem is, legalább parasztnak.

Odamentem mindig, hova ő állított,

Titkon ügyvelt reám, mert arra számított:

Hogy rám szüksége lesz, mikor a part szakad,

Ilyen figurája nem mindenkor akad.

<p>Megmaradtam én csak a hat elemivel, Tanulási kedvem azért nem hagyott el. Hanem, amit láttam, a begyembe szedtem, Koporásztam, mint a vak tyúk a szemetem.</p>	<p>Megmaradtam én hát hat elemivel, Tanulási kedvem azért nem hagyott el. Hanem amit láttam, a begyembe szedtem, Koporásztam, mint a vak tyúk a szemetem.</p>	<p>Megmaradtam én hát hat elemivel, Tanulási kedvem azért nem hagyott el. Hanem, amit láttam, a begyembe szedtem, Koporásztam, mint a vak tyúk a szemetem.</p>
<p>Minden tanulási alkalmat megfogtam, Többek közt említve; az E.G.E. tanfolyam, Sok könyvet, sőt könyvtárat végig olvastam, Mi benne hasznos volt, magamnak tartottam.</p>	<p>Minden tanulási alkalmat megfogtam, Többek közt említve; az E.G.E. tanfolyam.</p>	<p>Újságot, jó könyvet, sokat elolvastam, Mi hasznos volt benne, magamnak tartottam.</p>
<p>Oly farkasévtárggyal faltam a betűket; Mint az éhes ruca faja a kevertet. Egyik kezemben könyv, másikkban az eke, Így tettem szert hiányos ismeretimre.</p>	<p>Oly farkasévtárggyal faltam a betűket; Mint az éhes ruca faja a kevertet. Egyik kezemben könyv, másikkban az eke, Így tettem szert hiányos ismereteimre.</p>	<p>Közben még magam is írtam egy pár verset, Amilyet én tudtam, hát írjon más szebbet.</p>
<p>Magánszorgalomból olvastam, tanultam, Csekély ismeretem így gyarapítottam, Közben még magam is írtam egy pár verset, Amilyet én tudtam, hát írjon más szebbet.</p>	<p>Magánszorgalomból olvastam, tanultam, Csekély ismeretem így gyarapítottam. Közben még magam is írtam egy pár verset,</p>	<p>A legtöbbet írtam kint a természetbe, Eke után, vagy a fűben heverészve.</p>
<p>Sok könyvet, sőt könyvtárat végig olvastam, Mi benne hasznos volt magamnak tartottam. A legtöbbet írtam kint a természetben, Eke után, vagy a fűben heverészve.</p>	<p>Sok könyvet, sőt könyvtárat végig olvastam, Mi benne hasznos volt magamnak tartottam. A legtöbbet írtam kint a természetben, Eke után, vagy a fűben heverészve.</p>	<p>Így jutottam én az élet iskolába, De sok legénynek tört ki itt már a nyaka.</p>

<p>Tankönyveim a föld, eke, ásó, kapa, Vizsgáztatni a sors vizsgáztatott maga. S a vén kujon reám biztos haragudott, Mert értesítőmbe jelest ritkán adott. Ha a Gondviselés nem áll én mellettem, Megbuktatott volna százsor ez életben.</p>	<p>Tankönyveim a föld, mező, róna, Vizsgáztatni a sors vizsgáztatott maga. S a vén kujon reám biztos haragudott, Mert értesítőmbe jelest ritkán adott:</p>	<p>Tankönyveim a föld, erdő, mező, róna, Vizsgáztatni a sors vizsgáztatott maga. S a vén kujon reám biztos haragudott, Mert értesítőmbe jelest ritkán adott.</p>
<p>Aztán beiratkoztam az egyetemre, Ebbe a legnagyobb szabad természetbe. Gyümölcsnemesítés, szőlőtelepítés, Oltás, öntözgetés, metszés, nyesegetés, Jószágot gondozni, velők bänni tudni, Épület ha romlik, azt megtatarozni. Énekóra is volt, de csak munkaközben, Mert neki nem jutott hely az órarendben. Történelem, földrajzot végigtanultam, A föld mérését is elsajátítottam.</p>	<p>Csak abba járt, hogyan tudjon elgáncsolni, Sokszor alig tudtam vele megbirkózni. S aztán beiratkoztam az egyetemre, Ebbe a legnagyobb szabad természetbe. Gyümölcsnemesítés, szőlőtelepítés, Oltás, öntözgetés, metszés, nyesegetés, Jószágot gondozni, velük bänni tudni, Épület ha romlik, azt megtatarozni. Ének-óra is volt, de csak munka közben, Mert neki nem jutott hely az órarendben. Földrajz, történelmet, hogy végig tanultam, A föld mérését is elsajátítottam.</p>	<p>Csak abban járt: hogyan tudjon elgáncsolni, Sokszor alig tudtam vele megbirkózni. S aztán beiratkoztam az egyetemre, Ebbe a legnagyobb szabad természetbe. Gyümölcs-nemesítés, szőlőtelepítés, Oltás, öntözgetés, metszés, nyesegetés, Jószágot gondozni, velők bänni tudni, Épület ha romlik, azt megtatarozni. Ének-óra is volt, de csak munkaközben, Mert neki nem jutott hely az órarendben. Földrajz, történelmet, hogy végigtanultam, A föld mérését is elsajátítottam.</p>
<p>Így lettem a más szemében okos ember, Magaméban pedig, éhietetlen fráter. Ki a sejját lábán nem tud megállani, És kénytelen mindig másokba fogódzni. És lettem eszköze sokszor olyan célnak,</p>	<p>Így lettem a más szemében okos ember, Magamban pedig éhietetlen fráter, Ki a sejját lábán nem tud megállani, És kénytelen vagyok másokba fogódzkodni.</p>	<p>Így lettem a más szemében okos ember, Magaméban pedig; éhietetlen fráter. Ki a sejját lábán nem tud megállani, És kénytelen vagyok másokba fogódzni.</p>

<p>Amely ellene volt a felfogásomnak. Hallgatni naponta, amit nem szeretünk, Tenni, mellyel ellenkezik a természetünk. Igazat titkolni, hogy fáj eltagadni, Visszás egy élet ez, ne kívánja senki.</p>	<p>Hogy lépést tarthassak a nagy küzdelemben, A kenyéért folyó vad tülekedésben. Tudtuk-e akkor mi, hogy a kultúrterem, Tánciskola, mozi és klub mi fán terem? Egyetlen szórakozási lehetőségünk, Ha fonóháznál néha összehyűltünk. Fonóház meg kocsmá s egy kis verekedés, Ennyiből állt falun a magas művelődés. Ha egy iskolabált akartunk rendezni, Csendőrt, szolgabíró el kellett fizetni.</p>	<p>Hogy lépést tarthassak a nagy küzdelemben, A kenyéért folyó vad tülekedésben. Tudtuk-e, akkor mi, hogy a kultúrterem, Tánciskola, mozi és klubb mi fán terem? Egyetlen szórakozási lehetőségünk: Ha fonóháznál néha összehyűltünk. Fonóház, meg kocsmá s egy kis verekedés, Ennyiből állt falun a magas művelődés. Ha egy iskolabált akartunk rendezni, Csendőrt, szolgabíró el kellett fizetni.</p>
<p>Sorsom az Erdélyi magyar ifjak sorsa, A kik itten éltünk kisebbségi sorsba. Kik visszamaradtunk, mint a csökött malac, Mely nem nevekedik, bár eledelt fogyaszt. <i>Kemény lecke volt ez mindnyájunk számára, Kisebbségben élni nem volt könnyű soha. Nem akartunk soha más kárán okulni, Csak a magunk kárán tudunk mi tanulni.</i> (Megj. Utólagos bejegyzés a szövegbe. N.R.)</p>	<p>Hogy lépést tarthassak a nagy küzdelemben, A kenyéért folyó vad tülekedésben. Tudtuk-e akkor mi, hogy a kultúrterem, Tánciskola, mozi és klub mi fán terem? Egyetlen szórakozási lehetőségünk, Ha fonóháznál néha összehyűltünk. Fonóház meg kocsmá s egy kis verekedés, Ennyiből állt falun a magas művelődés. Ha egy iskolabált akartunk rendezni, Csendőrt, szolgabíró el kellett fizetni. Sorsom az erdélyi magyar ifjú sorsa, A kik itten éltünk kisebbségi sorsba. Kik visszamaradtunk, mint a csökött malac, Mely nem nevekedik, bár eledelt fogyaszt.</p>	<p>Hogy lépést tarthassak a nagy küzdelemben, A kenyéért folyó vad tülekedésben. Tudtuk-e, akkor mi, hogy a kultúrterem, Tánciskola, mozi és klubb mi fán terem? Egyetlen szórakozási lehetőségünk: Ha fonóháznál néha összehyűltünk. Fonóház, meg kocsmá s egy kis verekedés, Ennyiből állt falun a magas művelődés. Ha egy iskolabált akartunk rendezni, Csendőrt, szolgabíró el kellett fizetni.</p>

<p>Tehát ifjúságom évit elemezve Nemes nagyvelkű sors ölelt a keblére. S aztán sakktablóján használt figurának, Ha királynak nem is, legalább parasztnak. Odamentem mindig, hova ő állított, Titkon ügyvelt reám, mert arra számított, Hogy rám szüksége lesz, mikor a part szakad, Ilyen figurája nem mindenkör akad.</p>	<p>A katonaságot sikerrel végeztem, Egy híres regáti tüzér regimentben. Három domnu frontás verte a fejembe, Mit szükséges tudni a katonaelethe. Megtanítottak ott mosni és sürolni, Ruhából a tetvet hogyan kell kiszedni. S aztán sepregetni, lovakat pucolni, Ló alól a trégyát ölbe kihordani Segíteni a konyhán a krumplit hámozni, A környéket is tisztán tartani. Egymástól értékes tárgyakat elesenni, Korszellem volt ez, s meg kellett ezt szokni. Nyáron kimentünk egy bojár tanyájára, Szénát készíteni a lovak számára.</p>	<p>A katonaságot sikerrel végeztem? Egy regáti oláh tüzér regimentben. Három domnu frontás verte a fejembe, Mit szükséges tudni a katonaelethe. Megtanítottak ott sürolni és mosni Ruhából a tetvet hogyan kell kiszedni. S aztán sepregetni, lovakat pucolni, Ló alól a trégyát ölbe kihordani Egymástól értékes tárgyakat elesenni, Rómán virtus ez mind, meg kellett ezt szokni. Nyáron kimentünk egy bojár tanyájára, Szénát készíteni a lovak számára.</p>	<p>A katonaságot sikerrel végeztem, Egy híres regáti tüzér regimentben. Három domnu frontás verte a fejembe, Mit szükséges tudni a katonaelethe. Megtanítottak ott mosni és sürolni, Ruhából a tetvet hogyan kell kiszedni. S aztán sepregetni, lovakat pucolni, Segíteni a konyhán a krumplit hámozni. Egymástól értékes tárgyakat elesenni, Korszellem volt ez, meg kellett ezt szokni. Nyáron kimentünk egy bojár tanyájára, Szénát készíteni a lovak számára.</p>	<p>A katonaságot sikerrel végeztem, Egy híres regáti tüzér regimentben. Három domnu frontás verte a fejembe, Mit szükséges tudni a katonaelethe. Megtanítottak ott mosni és sürolni, Ruhából a tetvet hogyan kell kiszedni. S aztán sepregetni, lovakat pucolni, Ló alól a trégyát ölbe kihordani Segíteni a konyhán a krumplit hámozni, A környéket is tisztán tartani. Egymástól értékes tárgyakat elesenni, Korszellem volt ez, s meg kellett ezt szokni. Nyáron kimentünk egy bojár tanyájára, Szénát készíteni a lovak számára.</p>	<p>A katonaságot sikerrel végeztem? Egy regáti oláh tüzér regimentben. Három domnu frontás verte a fejembe, Mit szükséges tudni a katonaelethe. Megtanítottak ott sürolni és mosni Ruhából a tetvet hogyan kell kiszedni. S aztán sepregetni, lovakat pucolni, Ló alól a trégyát ölbe kihordani Egymástól értékes tárgyakat elesenni, Rómán virtus ez mind, meg kellett ezt szokni. Nyáron kimentünk egy bojár tanyájára, Szénát készíteni a lovak számára.</p>
--	--	---	---	--	---

<p>Meg tudtam ismerni puskát az ágyútól.</p> <p>Van egy jó szokása a falusi magyarnak, Az, mikor vége van a katonaságnak, Meghászosodik és családot alapít, Így tölti be Istennek a rendelését, Új fiakat nevel az ő családjának, Így ád hős katonát magyar hazájának.</p> <p>Ilyen reményekkel voltam én is telve Mikor a házasság forgott az eszembe.</p> <p>Ha már nem lehettem én magyar katona, Fiaimat adom magam helyett oda.</p> <p>(Mert afelől mindig meg voltam győződve, Hogy nem lesz itt románia mindörökre. Hanem visszaveszik Erdélyt a magyarok, Amit másfél éve Isten meg is adott.)</p>	<p>Megtudtam ismerni puskát az ágyútól.</p> <p>Van egy jó szokása a falusi magyarnak: Az mikor vége van a katonáskodásnak, Meghászosodik, és családot alapít, Így tölti be férfit rendeltetését. Új fiakat nevel az ő családjának, Így ád új katonát az ő hazájának.</p> <p>Ilyen reményekkel voltam én is telve Mikor a házasság forgott az eszembe.</p>	<p>Meg tudtam ismerni puskát – az ágyútól.</p> <p>Van egy jó szokása a falusi legénynek: Mikor vége van a katonaeltelnek, Meghászosodik és családot alapít, Így tölti be férfit rendeltetését, Új fiakat nevel az ő családjának, Így ád hős katonát az ő hazájának.</p> <p>Ilyen reményekkel voltam én is telve Mikor a házasság forgott az eszembe.</p>
	<p>Mert célul tűztem ki a nemzetgyarapítást, Melynek feltétele a családalapítás.</p> <p>Csak az átkos korszellem ne dühöngött volna, Vagyon volt az emberi érték mérőszinója.</p> <p>Átvették öregek úgy, mint fiatalok, Hova ugrálsz? – kérdezték –, hisz nyolcan osztottok.</p>	<p>Mert célul tűztem ki a nemzetgyarapítást; Melynek feltétele a családalapítás.</p> <p>(Csak az átkos korszellem ne dühöngött volna, Vagyon volt az emberi érték mérőszinója.</p> <p>Átvették öregek úgy, mint fiatalok, „Hova ugrálsz,” – mondták – hisz nyolcan osztottok.</p>

<p>Ez sokszor akadályt gördített utamba, Életem hajóját félre-félre toltja.) S már előre elhveztem sorra valamennyit: Miklós, Árpád, Imre, Balázst és a Józsit.</p> <p>De úgy látszik, hogy én ebben is csalódtam</p>	<p>Ez sokszor akadályt gördített utamba, S életem hajóját félre-félre toltja. S már elhveztem valamennyit, Jó előre Miklóst, Imrét, Balázst, Józsit, Árpád, Előd, Ond, Kond, Tass, Huba stb.-t De úgy látszik, hogy én ebben is csalódtam</p> <p>De kivel pereljek? Én oka nem voltam, Hogy szerelmem fája gyümölcsöt nem hozott Dacára annak, hogy kétszer is virágozott.</p> <p>Tehát így fogom fel, ha fiaim lennének, Más gondjaim miatt nem írnék verseket. Azért fiaimnak nézem verseimet, És ezekben lelem sok-sok örömmöt. Már éppen egy század telne ki belőle, Gyerekből talán sok volna összegyűlve. Saját-magam nemzem, formálom, faragom, Minden lelki érzésemet bele adom.</p>	<p>Tehát elhveztem mondom valamennyit, Jó előre Miklóst, Imrét, Balázst, Józsit, De úgy látszik, hogy én ebben is csalódtam, Azért megnyugszom az Úr akaratában. Ki cél nélkül még csak férgyet sem teremtett, Céltalanul pedig nem hoz ki életet.</p> <p>Tehát úgy fogom fel, ha fiaim lennének, Más gondjaim miatt nem írnék verseket. Azért fiaimnak nézem verseimet, És ezekben lelem sok-sok örömmöt. Van már vagy huszonöt idáig belőle, Gyermekből talán sok volna összegyűlve. Saját-magam nemzem, formálom, faragom, Minden lelki-érzésemet bele adom. És ezzel is szintén a hazát szolgálom,</p>
<p>De kivel pereljek? Én oka nem voltam, Hogy szerelmem fája gyümölcsöt nem hozott</p> <p>Mint a meddő fa, mely mindig csak virágozott.</p> <p>Tehát így fogom fel; ha fiaim lennének, Más gondjaim miatt, nem írnék verseket. Azért fiaimnak nézem verseimet, És ezekben lelem sok-sok örömmöt. Már éppen egy század telne ki belőle, Gyerekből talán sok volna összegyűlve. Saját-magam nemzem, formálom, faragom, Minden lelki-érzésemet bele adom.</p>	<p>De kivel pereljek? Én oka nem voltam, Hogy szerelmem fája gyümölcsöt nem hozott</p> <p>Dacára annak, hogy kétszer is virágozott.</p> <p>Tehát így fogom fel, ha fiaim lennének, Más gondjaim miatt, nem írnék verseket. Azért fiaimnak nézem verseimet, És ezekben lelem sok-sok örömmöt. Már éppen egy század telne ki belőle, Gyerekből talán sok volna összegyűlve. Saját-magam nemzem, formálom, faragom, Minden lelki érzésemet bele adom.</p>	<p>Tehát úgy fogom fel, ha fiaim lennének, Más gondjaim miatt nem írnék verseket. Azért fiaimnak nézem verseimet, És ezekben lelem sok-sok örömmöt. Van már vagy huszonöt idáig belőle, Gyermekből talán sok volna összegyűlve. Saját-magam nemzem, formálom, faragom, Minden lelki-érzésemet bele adom. És ezzel is szintén a hazát szolgálom,</p>

<p>Minden tehetségem neki felajánlom. Bár ez a tehetség tudom, nagyon csekély, De az özvegyasszony fillérével felét.</p>	<p>Mint a szegény özvegy amikor odaadta Sovány két filléréjét, ő mindenét adta. Van köztük csintalan, komoly és kedélyes, Amilyen az élet, épp olyan szeszélyes.</p>	<p>Mint a szegény özvegy mikor oda adta Sovány két filléréjét, ő mindenét adta. Van köztük csintalan, komoly és kedélyes, Amilyen az élet, épp olyan szeszélyes. És ezekkel játszom, s egyben szórakozom, S a múlt idők felett el-elgondolkodom.</p>
<p>Még a magam sorsát sorolom és írom, Sötét felleg felszök a magyar égbolton.</p>	<p>Még a magam sorsát sorolom és írom, Új háború szele kél a horizonton. Az egyik háborút még ki sem hevertük, Most a másodikba is bele kényszerültünk. Alig hogy kiderült a jó ég fölöttünk, Amikor is öröm mámorban fürödtünk. S úgy éreztük, hogy a hosszas csalódásra Jön a reménységnek valóra válása. Felejthetetlen volt nyerve nek a nyara És az ezt követő hetek sorozta. Már-már megtaláltuk saját önmagunkat És amire úgy vártunk a boldogságunkat. Rövid tündéralom szenvedéséből Vészharang zúgása ébresztett minket föl.</p>	

Dúl a nagy háború széles e világba,

Népek és nemzetek támadnak egymásra.

Egymást öldöklik, pusztítják hol érik,

Persze, ezekkel mind csak a bajt tetézik.

Hozzájárul még az esős időjárás,

Már harmadik éve nem volt jó aratás.

Víz alatt állnak sok jó szántóföldek,

Országszerte gyengék az őszi vetések.

Az éhezők száma egyre szaporodik,

Csoda-e ha szívem néha elfogódik?

E kilátástalan nehéz esztendőben.

Még most van. De vajon lesz-e majd jövőben?

A drágaság pedig folyton emelkedik,

Szegény magyar népem, jaj meddig sínylődik?

Megpróbáltásnak mikor lesz már vége?

Mikor jó fél a nap a szép magyar égre?

Mikor találja meg gyermek az otthonát?

Munkás az ő béréit, harcos a jutalmát?

Tengernyi kérdésre ki ad feleletet?

Dúl a nagy háború szerte e világba,

Népek és nemzetek támadnak egymásra.

Egymást öldöklik, pusztítják, hol érik,

Persze ezekkel csak mind a bajt tetézik.

Az éhezők száma egyre szaporodik,

Csoda-e ha szívem néha elfogódik?

A vészharang csak zúg egyre élesebben,

Véres kardot hordják hosszában, széltében,

Recseg a gerenda a vén épületben,

Úristen! Mi vár ránk, mi van készülőben?

Megpróbáltásnak mikor lesz már vége?

Mikor jó fél a nap a szép magyar égre?

Mikor találja meg gyermek az otthonát?

Munkás az ő béréit, harcos a jutalmát?

Tengernyi kérdésre ki ad feleletet?

<p>Ki nyugtatta meg a háborgó szívemet? Könny mennyi peregen, vér mennyi folyjon még? Magyarok Istene! Mikor monddod: elég?!</p>	<p>Ki nyugtatta meg a háborgó szívemet? Könny mennyi peregen, vér mennyi folyjon még? Igazságos Isten! Mikor monddod: elég?!</p>	<p>Ki nyugtatta meg a háborgó szívemet? Könny mennyi peregen, vér mennyi folyjon még? Magyarok Istene! Mikor monddod: Elég!</p>
<p>Tűnődve állok meg életemnek delén, Harmincöt évemnek a határküszöbén.</p>	<p>Tűnődve állok meg életemnek delén, S a kérdések raja kapaszkodnak belém, Az én életemnek lesz-e még tavasza?</p>	<p>Tűnődve állok meg életemnek delén, Harmincöt évemnek a határküszöbén.</p>
<p>Az én életemnek lesz-e még tavasza? Ki e veszteséget kárpótolni tudja? Lesz-e életemben még egyszer szép május? Lesz-e virágillat, levegő ózondús? Vagy ha már tavasz nem, legalább termő nyár, Vagy gyümölcsöző ősz, telve pince, magtár? Ezer kérdést tesztek fel sokszor magammak, S tűnődő lelkemből választ rá nem kapnak</p>	<p>S a kérdések raja kapaszkodnak belém: Az én életemnek lesz-e még tavasza? Ki e veszteséget kárpótolni tudja? Lesz-e életemben még egyszer szép május? Lesz-e virágillat, levegő ózondús? Vagy ha már tavasz nem, legalább termő nyár, Vagy gyümölcsöző ősz, telve pince, magtár? Ezer kérdést tesztek fel sokszor magammak, S tűnődő lelkemből választ rá nem kapnak</p>	<p>Az én életemnek lesz-e még tavasza? Ki e veszteséget kárpótolni tudja? Lesz-e életemben még egyszer szép május? Lesz-e virágillat, levegő ózondús? Vagy ha már tavasz nem, legalább termő nyár, Vagy gyümölcsöző ősz, telve pince, magtár? Ezer kérdést tesztek fel sokszor magammak, S tűnődő lelkemből választ rá nem kapnak</p>
<p>De megkaptam később erre is a választ, Mikor Szombathelyig tapodtuk a sarat. Lucskos, rút időben negyvennégynek őszén, Történelem fordult egyet a tengelyén, Új kérdések elé állított bennünket, Jót hoz-e, vagy rosszat, törhejük fejünket.</p>	<p>De megkaptam később erre is a választ, Mikor Szombathelyig tapodtuk a sarat. Lucskos, rút időben negyvennégynek őszén, Történelem fordult egyet a tengelyén, Új kérdések elé állított bennünket, Jót hoz-e, vagy rosszat, törhejük fejünket.</p>	<p>De megkaptam később erre is a választ, Mikor Szombathelyig tapodtuk a sarat. Lucskos, rút időben, negyvennégynek őszén, Történelem fordult egyet a tengelyén, Új kérdések elé állított bennünket, Jót hoz-e, vagy rosszat, törhejük fejünket.</p>

<p>Akkor még nem tudtam, de talán sejtettem Hogy a hadifogságot is végig kell szenvedjem. Három éves fogság, annak minden kínja, Éhsége, fázása, megaláztatása, Sztállingrád – Golgota – Kálváriajárás – Lelakott vagon – egymás hegyén hálás – Aki végig élte annak sok gyötrelmét, Az tudja felfogni a jelentőségét.</p>	<p>Akkor még nem tudtam, de talán sejtettem Hogy a hadifogságot is végig kell szenvedjem. Három éves fogság, annak minden kínja, Éhsége, fázása, megaláztatása, Sztállingrád, Golgota, Kálvária járás, – Lelakott vagon, egymás hegyén hálás – Aki végig élte annak sok gyötrelmét, Az tudja felfogni a jelentőségét.</p>
<p>Csalódásom láncán ez egy új sorozat, Versem testién egy rosszindulatú daganat. Hogy a csalódásom teljes egész legyen, Hogy az új rendszerbe jobban illeszkedjem, Amire én mindenemet építettem: Jövőm, boldogságom s az egész életem, Hogy legyen annyi földem, melyből megélhessek, Az én munkám után s másom segíthessek. A házastelkemet már beépítettem, Szőlő- s gyümölcsfákat oltottam s ültettem, S felküzdöttem magam magam ama magaslatra, Hogy mindenem megvolt, – szerény viszonylatba.</p>	<p>Csalódásom láncán ez egy új sorozat, Versem testién egy rosszindulatú daganat.</p>

Egy munkáséletnek szorgalma, gyümölcse
Volt a kezem közt már összeszűrtve.
S elképzéltem, hogy én csak ezután élek,
Zavartalanul és senkivel se cserélek.
Akkor rántották ki a párnát fejem alól.
Ötvenkettő őszén történt ez az eset,
Mely életemben nagy változást idézett.
A szántóföldemet kisajátították,
Hogy azt majd kertészet céljából használják,
És az én közeli s jó földem helyett
Kaptam távolfekvő silányt, kevesebbet,
Melynek művelése sokkalta nehezebb,
Terméshozama meg annyival kevesebb.
Egy jó pár év múlva ezt is odaadtuk,
Hogy a kollektívába beiratkoztunk.
Csak harminc ár maradt mindenki számára,
Ebből öt ár szőlő házi használatra.
Érdemes volt ezért egy életen át küzdeni?
Az egész életcél egy lapra feltenni?
Vagy lehet 60 évvel újonnan születni?
S az egész életet előről kezdeni?
Ez közös csalódás, ezt már fel sem veszem
A magam számára el nem könyvelhetem.

<p>De ha mindezeknek előnyeit vesszük, És a méltó másik tányójára tesszük, Tekintélyes súlyt nyom, talán le is húzza? Azért a jövőbe nézünk bizakodva!</p>	<p>De mert tudott dolog ebben az életben, Hogy jó után rossz jön, és viszont, sorrendben. Azért természetes dolognak találom, Hogy én mind e tövises utakat járom, Mert ez az én sorsom, ebbe belenyugszom Születési hiba, nincsen kit okolnom. Nem is panaszképpen mondtam el ezeket, Csak ismertetni akartam életemet.</p>	<p>De mert tudott dolog ebben az életben, Hogy jó után rossz jön, és viszont, sorrendben. Azért természetes dolognak találom, Hogy én mind e tövises utakat járom, Mert ez az én sorsom, ebbe belenyugszom Születési hiba, nincsen kit okolnom. Nem is panaszképpen mondtam el ezeket, Csak ismertetni akartam életemet.</p>	<p>De mert tudott dolog ebben az életben, Hogy jó után rossz jön, és viszont, sorrendben. Azért természetes dolognak találom, Hogy én mind e tövises utakat járom, Mert ez az én sorsom, ebbe belenyugszom Születési hiba, nincsen kit okolnom. Nem is panaszképpen mondtam el ezeket, Csak ismertetni akartam életemet.</p>
<p>De ha mindezeknek előnyeit vesszük, És a méltó másik tányójára tesszük, Tekintélyes súlyt nyom, talán le is húzza? Azért a jövőbe nézünk bizakodva!</p>	<p>De mert tudott dolog ebben az életben, Hogy jó után rossz jön, és viszont, sorrendben. Azért természetes dolognak találom, Hogy én mind e tövises utakat járom, Mert ez az én sorsom, ebbe belenyugszom Születési hiba, nincsen kit okolnom. Nem is panaszképpen mondtam el ezeket, Csak ismertetni akartam életemet.</p>	<p>De mert tudott dolog ebben az életben, Hogy jó után rossz jön, és viszont, sorrendben. Azért természetes dolognak találom, Hogy én mind e tövises utakat járom, Mert ez az én sorsom, ebbe belenyugszom Születési hiba, nincsen kit okolnom. Nem is panaszképpen mondtam el ezeket, Csak ismertetni akartam életemet.</p>	<p>De mert tudott dolog ebben az életben, Hogy jó után rossz jön, és viszont, sorrendben. Azért természetes dolognak találom, Hogy én mind e tövises utakat járom, Mert ez az én sorsom, ebbe belenyugszom Születési hiba, nincsen kit okolnom. Nem is panaszképpen mondtam el ezeket, Csak ismertetni akartam életemet.</p>
<p>De mert tudott dolog ebben az életben, Hogy jó után rossz jön, és viszont, sorrendben. Azért természetes dolognak találom, Hogy én mind a tövises utakat járom, Mert ez az én sorsom, ebbe belenyugszom, Születési hiba, nincsen kit okolnom. Nem is panaszképpen mondtam el ezeket, Csak ismertetni akartam életemet.</p>	<p>De mert tudott dolog ebben az életben, Hogy jó után rossz jön, és viszont, sorrendben. Azért természetes dolognak találom, Hogy én mind a tövises utakat járom, Mert ez az én sorsom, ebbe belenyugszom, Születési hiba, nincsen kit okolnom. Nem is panaszképpen mondtam el ezeket, Csak ismertetni akartam életemet.</p>	<p>De mert tudott dolog ebben az életben, Hogy jó után rossz jön, és viszont, sorrendben. Azért természetes dolognak találom, Hogy én mind a tövises utakat járom, Mert ez az én sorsom, ebbe belenyugszom, Születési hiba, nincsen kit okolnom. Nem is panaszképpen mondtam el ezeket, Csak ismertetni akartam életemet.</p>	<p>De mert tudott dolog ebben az életben, Hogy jó után rossz jön, és viszont, sorrendben. Azért természetes dolognak találom, Hogy én mind a tövises utakat járom, Mert ez az én sorsom, ebbe belenyugszom, Születési hiba, nincsen kit okolnom. Nem is panaszképpen mondtam el ezeket, Csak ismertetni akartam életemet.</p>

<p>Nem! az nem lehet, hogy egy ember élte Örök csalódásra legyen elítélve! Jönni kell egy napnak, amely a jutalmat Hozza és méri a hű sáfárkodónak. Mert megtörténik, hogy megbotlik az igaz, De el nem eshetik! Olyan nincs! Nem igaz! S megy tovább az úton, új cél felé tartva, Ez az örök Ádám élethivatása!</p>	<p>Nem, az nem lehet, hogy egy ember élte Örök csalódásra legyen elítélve! Jönni kell egy napnak, amely a jutalmat Hozza és méri a hű sáfárkodónak! Mert megtörténik, hogy megbotlik az igaz, De el nem eshetik! Olyan nincs! Nem igaz! S megy tovább az úton, új cél felé tartva, Ez az örök Ádám élethivatása!</p>	<p>Nem! az nem lehet, hogy egy ember élte Örök csalódásra legyen elítélve! Jönni kell egy napnak, amely a jutalmat Hozza és méri a hű sáfárkodónak. Mert hogyha elesik kétszer is az igaz, Felkél, mert az Isten kezében tartja azt S megy tovább az úton, új cél felé tartva, Ez az örök Ádám élethivatása!</p>
<p>A próbák tüzeiben szívünk meggedződik, Új csalódások közt lelkiünk nemesedik! „Ember küzdj és bízzál! – Idézem Madáchot, – Nem tudom, akad-e, még egy tanítványod, Aki ne csak könyvből ismerje tanácsod, Hanem át is élje a te böles mondásod!</p>	<p>A próbák tüzeiben szívünk meggedződik, Új csalódások közt lelkiünk nemesedik! „Ember küzdj és bízzál! – idézem Madáchot, Nem tudom akad-e még ily tanítványod, Aki ne csak könyvből ismerje tanácsod, Hanem át is élje a te böles mondásod!</p>	<p>És boldogan hallja: „Jer haza hű sáfár, Többre bízlak, mivel a kevesen hív voltál! S mást teszek a te földi öröködben, Te meg menj be a te Urad örömébe!”</p>
<p>Most itt állok hatvan évvel a vállamon, Madách féle bizakodással ajkamon. Vágyak és remények – melyeket kergettem, – Mint szánes pillangó, elmarad mögöttem. S majd boldogan hallom: „Jer haza hív sáfár, Többre bízlak, mivel a kevesen hív voltál!” S mást teszek a te földi öröködben, „Te meg menj be a te Urad örömébe!”</p>	<p>Most itt állok 60 évvel a vállamon, Madách féle bizakodással ajkamon. Vágyak és remények, melyeket kergettem, Mint szánes pillangó, elmarad mögöttem. S majd boldogan hallom: „Jer haza hív sáfár, Többre bízlak, mivel a kevesen hív voltál!” S mást teszek a te földi öröködben, Te meg menj be a te Urad örömébe!”</p>	<p>Te meg menj be a te Urad örömébe!”</p>

Harmincötödik születésnapom alkalmára írtam e verset, vagyis eddigi életrajzomat. Szilágysomlyó, 1942. május 17.

Ezen versnek megrrását megkezdtem még 1942-be, de csak 1967-ben fejeztem be teljesen 60 éves koromban.

* A Községben csak az öreg emberek maradtak itthon – a többiek mind a harctéren voltak – s ezen öregek már nem láttak olvasni – pláne a gyöngé mécs-világnál s én, mint iskolás gyerekek olvastam fel nekik a „Friss Újságból” a legújabb háborús híreket.

(*Vadgyűmölcsök I.*)

(Az 1999-ben nyomtatásban megjelent helytörténeti munka tartalmazza az élettörténetnek ezt a változatát. A felhasznált forrásra nem hivatkozik a kézirat gondozója.)

(1982-ben *Vadgyűmölcsök III.* címmel összeállított kéziratot verseskötet)

3. Önéletrajz, azaz Személyemmel Kapcsolatos száraz adatok (1974)

Születtem Szilágybagoson 1907. Május 17-én. Középparaszt családból, mint 2-ik gyermek, utánam még 8 gyerek született s így 10-en voltunk összesen, kik közül kettő meghalt kicsi korban, s így nyolcan nőttünk fel és még jelen pillanatban élünk mind a nyolcan.

Szüleim ős Bagosi lakosok, Édesapám Szabó Zsigmond, Édesanyám Ősz Eszter (már csak néhaiak). Édesapám anyai nagyapja Somogyi Sámuel ig. tanító volt, annak az apja pedig pap.

S mivel a testvérbátyám 2 évvel volt idősebb, így egyszerre tanultam meg velem az olvasást úgy, hogy már 5-6 éves koromban már folyvást olvastam, úgy hogy már 8 éves koromban én olvastam fel a „Friss Újság”-ból a hadi híreket az itthon maradt öregeknek, akik a gyöngye petróleum lámpánál nem láttak olvasni. De nemcsak ez hárult reám az 1914-es háborúból, kifolyólag, hanem mi kellett hogy megfogjuk az eke szarvát 8-10 évesen, mivel a háború szele édesapánkat is magával ragadta, és mi kellett végezzük a férfiaknak való munkát.

Szüleimnek az volt a céljuk velem, hogy taníttatnak, (mivel meg volt rá a Képességem) de amikor fel kellett volna adjanak 1917-ben, a háború még javába dühöngött, s édesapám még nem került haza, s mikor 18 ószen hazajött, kiűtött a forradalom, a beiratkozást is felfüggesztették egyelőre, no még vártak egy ével, 19-be meg az új rezsim változás következtében már a magyar fiúk felvételéhez sok pénz kellett s mivel szüleim ezzel nem rendelkeztek, így bele kellett nyugodni a változhatatlanba, hogy itthon maradjak és túrjam a földet ha lett volna mit. Mert igaz, hogy apámnak volt 8 H. földje, de ha 8 fele elosztjuk, csak 1 H. jut egynek, az meg nem elég egy család fenntartására. Megmaradtam hát a 6 elemivel, amit 1919. ben végeztem tiszta jelessel. Így jött el az ifjúkor.

Esemény nélkül teltek a kamasz évek s nőttünk mint csalán az árokparton, mert a magyar iskolámnak semmi hasznát nem vettem, románul meg nem volt kitől tanuljak, mivel az iskolapadjából már kinőttem, így aztán – mint szokás mondani – „Két szék közt, a pad alatt maradtunk.”

És mikor már 18 éves voltam 1925-ben s már kezdtem legénykedni és sarkaltam apámat, hogy vegyen nekem egy szép új rendruhát, (s meg is ígérte, hogy veszen ősszel) akkor nyáron kétszer verte el határunkat a jég, úgy, hogy ősszel, nem hogy felesleges termény lett volna amit el lehessen

adni, hanem még el kellett adni egyik szép tehenünket, hogy a családnak ételmeget vegyünk. Így aztán persze, a ruhavételből nem lett semmi. (Úgy jártam, mint ahogy Móríc Zsigmond meséli egyik novellájában – hogy verte el az ő dinnyeföldjüket is a jég, és persze, neki sem tudott venni az apja új ruhát.)

Így teltek el a 20-as évek. A tanulási kedvem nem csappant, koporásztam, mint: „vak tyúk a szemeten.” Amennyi könyv csak volt a faluban, azt mind végigolvastam, bele értve a három könyvtárat is egyik az iskolai, másik a Gazdaköri, harmadik a helyb. földbirt. Könyvtárát, (ez utóbbit a szobalány lopkodta ki és vissza nekem.) Igaz, ezek mind a múlt századbéli könyvek voltak, de hiába, újjakkal nem lehetett pótolni, és így a korral nem tudtam haladni, pedig szerettem volna, úgy álltam, mint a szilaj csikó, aki fel van nyergelve és csak rugkapálódzik, menne, de nincs hova.

A sok olvasás aztán azt eredményezte, hogy rákaptam az írásra és a vers faragásra s ezt mai napig folytatom, amikor az időm megengedi, amint azt a „Horgászás” című verssel fejeztem ki. (e kötet 18.ik old.)

Amikor az időm megengedi nékem,
Horgászatni szoktam az élet vizében.
Esemény hullámi zajlanak köröttem,
Figyelés-horgomat közējök eresztem.
Más hálóval méri, én csak horgászatok,
Más haszonlesésből, én meg szórakozok, stb.

Előbb csak mint alkalmi köszöntők, később az idők folyamán nagyobb hal is akadt a horogra, nem gondoltam én a kezdetkor, hogy mire 70 éves leszek 300-on felül szaporodik verseimnek száma.

Tényleges katonaidőmet szolgáltam Konstancán, a 13-as tüzér ezredben, (ahol – mint Petőfi mondja – „Egész a közlegénységig felvívém!”) 1929–30. ba.

Megházasodtam 1934 őszén, de gyerekiünk nincs, és nem is volt s így ketten éldegélünk feleségestől, most már mint kollektivisták és hozzá nyugdíjasok. Földünket, amit szereztünk és örököltünk, bevittem a közsébe. Összesen 4 Hektárt.

Tehát, mint kigazda éltem le az életemet.

Hogy minden tanulási lehetőséget megfogtam, bizonyítja az is, hogy két Gazdasági Tanfolyamot végeztem már mint házas ember. Az elsőt 1935-ben

„Szőlő és Gyümölcsészet” a Gazd. Földm. Iskolába: Szilágysomlyón. A II-at 1937-ben Szilágynagyfaluban, az Erdélyi Gazdasági Egyesület által rendezett „Téli Gazdasági Tanfolyamon”, amely 2 hétig tartott, és amelyekről megvagnak a bizonyítványaim is.

1944 Október elején, a nagy visszavonuláskor, behívtak Tasnádra, a hadkiegészítőkhöz, s egy pár heti ott tartózkodásunk után – miután fel is öltöztettek katonaruhába – elindítottak bennünket Tasnád–Nagykároly–Nyíregyháza, Tokaj stb. keresztül egész fel Hegyeshalomig, onnan visszatérve Szombathely és Nagy Kanizsa falvai között töltöttük 45. nek telét, amíg aztán Márc. 29-én Szombathelyt az orosz hadsereg bekerítette és persze minket is, s aztán a Székesfehérvári fogolytáborból bevagonéroztak és elindítottak bennünket Temesvár–Turnuszeverin–Râmnicul Sarat-on keresztül a Konstancai Kikötőig, ahol hajón folytattuk utunkat a Krim-félsziget alatt, kikötöttünk Novoroszkiy-ba, onnét ismét vonaton folytattuk utunkat egész Sztálingrádig, ahova megérkeztünk 45 Május 17.én (pontosan születésem napján) és sok megpróbáltatások között töltöttem ott el 3 évet, és pont ezen a napon jöttem haza 3 év múlva, azaz 1948 Május 17.én.

Amikor magamat egy kicsit rendbeszedtem (jobban mondvá a kis gazdaságot, és hozzáfogtam gazdálkodni, előbb 4 H. később felszaporodott 7 H-ra, nyakunkba szakadt a kötelező gabonabeszolgáltatás (kvóta rendszer) mely 5 évig, 1952–57-ig tartott. Ez az öt év a legkeservesebb éveim voltak gazdálkodás szempontjából. Amikor ez megszűnt, jött a gazdasági átszervezés, előbb a „Társas”-ba, később a Kollektívába léptünk be.

1962 tavaszán elvállaltam a T. Sz. Szőlő és Gyümölcsös kezelését és vezetését – mint brigádos – 8 évig, azaz 1969. ig. Az én irányítással elraktunk 7.000 drb. oltvány szőlőt, (amely most már termő) és 16.000 drb. különböző fajta gyüm. fa csemetét (főleg almát), amely szintén terem) s akkor öregségemre való tekintettel leváltottak.

Persze, azért az óta is el-eljárókatok a Szőlő és Gyüm.be dolgozni, mivel onnan is csak cseppen valami, meg aztán ez nekem a múltba is mint ma, kedvenc munkaterületem.

Eközben amikor az időm megengedte, – mint ahogy fentebb jeleztem – irogattam a körülöttem történt eseményekről, hogy a nagyjából említsek. 1955-től 60-ig írtam meg Bagos községünk történetét, a régi elszórt adatokat összeszedve, és újakkal kiegészítve, mely több mint 300 törté-

nelmi dokumentumot tartalmaz, befejezve „Az Én Falum” című verssemel, amit még 1950.ben írtam.

1963-ban írtam a helyb. „Kulturház avatásra” című versemet, amelyet az avatási ünnep keretében szavaltam el, nagy tetszés mellett, 1964 Aug. 23-án.

1965-ben, a villanybevezetés évében, ennek, tiszteletére írtam és ennek örömeire rendezett műsörös ünnepély keretében elszavaltam a kulturházban 1965 Okt. 31. én a „Kigyúlt a fény” című versemet, később megjelent a „Fáklya” 307. ik számában, Papp Béla Sz.somlyói tanár tollából.

S aztán 1967 Okt. 15. én írtam és szavaltam el a kultúrteremben a „Székely Népi Együttes” tiszteletére rendezett ünnepélyen, – melyet a Bagosi születésű (pont a szomszédomban) most M.vásárhelyen lakó Birtalan József zenetanár, el is vitte magával a vers egyik példányát, „Felköszöntő a Sz. N. Egy. hez” c. verset.

És még van egy. 1968 nyarán a templomunkat megjavíttattuk, portikus alakítás, villanybevezetés, stb., ennek alkalmára megírtam a „Templo-munk Története” című versemet, s azt az e végből rendezett templomi ünnepélyen el is szavaltam 1970 Okt. 31. én.

És végül, a tanulóssal kapcsolatban még van egy esetem, ugyanis: a „Falvak Dolgozó Népe” 1971 Dec. 1. i számában, (amely lapot már régebben járattam)

„Tud aki tanul”

Címen, egy szőlészeti tanfolyamot indított be, amely 1972 Ápr. 15. én ért véget, amelybe – mint tanulni szerető ember, akkor 64. éves fejjel én is bekapcsolódtam.

A lap mindenik számában, azaz minden héten egyszer, (mivel hetilap,) 3-4, sőt 5 szőlészeti szakkérdést tett fel, amelyre legkésőbb 10 napon belül, be kellett küldeni a választ levélben Kolozsvárra, a lap kiadó hivatalába. Ezen négy hónap alatt, közel 50 kérdésre kellett válaszolni, amelyet mindig pontosan beküldtem, a megnevezett időre. Az 1972 Ápr. 12. i számban közölték az eredményt, amely szerint a többi versenyzők között, mi hárman nyertük el az első díjat, névszerint:

Vadásziból (Arad M.) Szilágyi József

Alvincről (Fehér M.) Doszpoly Gézáné és

Bagosról (Szilágy M.) Szabó Miklós

Én még akkor másnap egy szép hosszú meleg hangú levélben megköszöntem a tanfolyam vezetőinek, névszerint: Csávossy György, Mezei Sándor

és Dr. Nagy Miklós Gazd. Tanár Uraknak, a velünk tett fáradozásait és ezzel lezárult tanulásom utolsó aktusa.

A jutalomdíjat ezért 1973 Okt. 17 én kaptuk meg 4 drb. könyv alakjában: úgymint: Moldova György = Az idegen bajnok / Krudi Gyula = Rezeda Kázmér szép élete, / Hugó Viktor = a Király mulat, / és Illyés Gyula = A Kis Kondás. (meséskönyv)

De mindezek betetőzésére az volna a legnagyobb jutalom, – mintegy korona – az ötvenéves műkedvelő-írói munkásságomra, ha verseimet nyomtatásban látnám meg. Ez volna életem legnagyobb öröme! (Amelyre már előre megírtam a verset.) e könyv 34. ik oldalán

Bagos 1974. Június

Szabó Miklós.

Egy későbbi értesülésem szerint – a fiatalon elhunyt jeles költő: Dsida Jenő is aznap született, (talán abban az órában) amikor én, azaz 1907. Május 17. én.

Szabédi László pedig megelőzött tíz nappal.

Utóirat: 1979 Ápr. 1. én, a Birtalan József közbenjárására lejött a Bukaresti Televízió néhány munkatársa – Józsa Eriká-val az élen – és kimentünk a kertünk végébe és ott lefilmezték néhány versemmel együtt.

Rá kilenc napra, azaz Ápr. 9-én a minden Hétfői magyar adásban, le is közvetítettek 4 versemmel, amely nemcsak itt Bagoson, hanem szerte az egész országban látható volt, és itt Bagoson pedig nagyon széleskörű jó érzést váltott ki!